

ישראל ורמת הגולן
דו"ח חופש הדת הבינלאומי – 2017

תקציר מנהלים

דו"ח על הגדה המערבית ועזה, כולל אזורים הכפופים לתחום השיפוט של הרשות הפלסטינית (הרש"פ), מצורף בסוף הדו"ח הזה. הפרק להלן כולל את ישראל, רמת הגולן, והנושאים הנוגעים בעיקר לתושבי ירושלים הישראלים. נושאים הנוגעים בעיקר לתושבים הפלסטינים של ירושלים נידונים בפרק "הגדה המערבית ועזה". ב-6 בדצמבר 2017 הכירה ארה"ב בירושלים כבירת מדינת ישראל. עמדת ארצות הברית היא שהגבולות הספציפיים של ריבונות ישראל בירושלים נתונים למשא ומתן בין הצדדים בסוגית הסדר הקבע.

חוק היסוד מתאר את המדינה כמדינה יהודית ומגן על חופש המצפון, האמונה, הדת, והפולחן, ללא קשר לזיקתו הדתית של האדם. מספר חברי כנסת (ח"כים) וגורמים ממשלתיים רשמיים קראו לשינוי המדיניות של איסור תפילות של מי שאינם מוסלמים בהר הבית (שהוא יסוד בית המקדש היהודי הראשון והשני) ובאל-חראם א-שריף (הכולל את כיפת הסלע ואת מסגד אל-אקצה) ולשינוי האיסור מצד הממשלה על ביקורי ח"כים במקום, אך ראש הממשלה בנימין נתניהו חזר בפומבי על תמיכתו בשני האיסורים. יחד עם זאת, ראש הממשלה הרשה לחברי כנסת, כולל שני חברי כנסת יהודים, להיכנס למתחם למשך יום אחד באוגוסט, וחבר כנסת יהודי אחד נכנס למתחם ב-25 באוקטובר. חבר כנסת מוסלמי אחד ביקר במתחם ללא רשות מראש הממשלה נתניהו ב-27 ביולי. הממשלה אישרה לאנשים מכל הדתות להתפלל ברחבת הכותל המרכזית באזורים נפרדים לפי מגדר, אך המשיכה לאכוף איסור תפילות מעורבות של נשים וגברים. ב-25 ביוני השעתה הממשלה הסכם פשרה מינואר 2016 עם התנועות הלא-חרדיות היהודיות בנושא "תפילה שוויונית", כלומר, תפילות בנוסח התנועה הרפורמית והתנועה הקונסרבטיבית, באזור דרומית לרחבת הכותל המרכזית. המדינה יישמה כמה קווי מדיניות המבוססים על פרשנות יהודית אורתודוקסית של החוק הדתי. לדוגמה, הממשלה מכירה בנישואין של יהודים בתוך המדינה הנערכים על-ידי הרבנות הראשית בלבד, והרבנות מסרבת להשיא אנשים שאינם נחשבים יהודים לפי הקריטריונים של הרבנות הראשית. שלושה אזרחים מוסלמים ירו והרגו שני שוטרים ישראלים, שניהם דרוזים, על-יד הכניסה להר הבית/אל-חראם א-שריף, ב-14 ביולי. התוקפים נמלטו אל הר הבית/אל-חראם א-שריף, שם ירו בהם והרגו אותם שוטרים ישראלים אחרים. ב-25 ביוני, בעקבות התנגדות המפלגות החרדיות לאלמנטים בהסכם עם קבוצות יהודיות לא-חרדיות מינואר 2016 שהציעו הכרה סמלית בתנועה הקונסרבטיבית ובתנועה הרפורמית, הצביע הקבינט "להקפיא" את ההסכם. ב-19 בספטמבר דיווחה התקשורת שראש הממשלה נתניהו הביע תמיכה בפלורליזם הדתי ליהודים בישראל, אך ציין שהוא "לא יפתור" את הפערים בין חוקים המבוססים על ההלכה (החוק היהודי) לבין התנהגות הציבור של הרוב הלא-חרדי במדינה. הממשלה שמרה על מדיניותה לא לקבל בקשות חדשות להכרה רשמית מצד קבוצות דתיות, אך ציינה שחברים בקבוצות דתיות בלתי מוכרות חופשיים לקיים את דתם על פי תפיסותיהם.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

משאבי הממשלה המיועדים ללימודי דת או מורשת בבתי ספר ערביים ובבתי ספר ממלכתיים יהודיים לא-חרדיים נשארו קטנים בהרבה מאלה העומדים לרשות בתי ספר ממלכתיים של היהדות החרדית.

שומרים בבית קברות מוסלמי ביפו גילו מספר מצבות שנופצו ב-23 באפריל. התובע המחוזי בירושלים האשים גבר חרדי ב-4 בספטמבר בציורי גרפיטי ובאיומי מוות נגד מנהיגים יהודים רפורמים שצוירו על קיר בית הכנסת הרפורמי ברעננה בנובמבר 2016. נמשכו המתחים בין הקהילה החרדית לבין ישראלים אחרים, בנושאים שונים כולל נושאים הקשורים לשירות בצה"ל, דיור, תחבורה ציבורית, והשתתפות בכוח העבודה. התקשורת דיווחה על התקפות ואימים מצד תוקפים חרדיים נגד חיילים ונגד מי שמעודד התגייסות גברים חרדים לצה"ל, כולל זריקת אבנים לעבר שר הביטחון אביגדור ליברמן ב-8 באוגוסט, הצבת שלטים עם אימים נגד ראש אכ"א אלוף מוטי אלמוז במאי וביוני, ושריפת בובות בדמות חיילי צה"ל ב-13 במאי. על פי ארגונים מיסיונריים, התייחסות החברה כלפי פעילות מיסיונרית והמרה לדתות אחרות המשיכה להיות שלילית. חלק מהיהודים המשיכו להתנגד לפעילות מיסיונרית המכוונת כלפי יהודים, בטענה שזו הטרדה דתית, והגיבו בעוינות כלפי יהודים מומרים לנצרות. עדי יהוה תיארו התקפות אלימות, כגון תקיפה ב-20 ביולי של אישה נגד חברה בעדי יהוה בתל אביב, והכאתה בפניה וברגליה. על פי הפטריארכיה הלטינית בירושלים, שברו משחיתים בספטמבר חלונות זכוכית צבעונית וביצעו מעשי ונדליזם נוספים בכנסיית סנט סטפן במנזר בית ג'מאל על-יד בית שמש, בפעם השלישית במשך ארבע שנים.

שגריר ארה"ב וגורמים רשמיים בשגרירות שוחחו עם חברי ממשלה וחברי כנסת מובילים על חשיבות שמירת הסטטוס קוו בהר הבית/אל-חראם א-שריף והימנעות מהסלמת המתח באמצעות מעשים או הצהרות פרובוקטיביים. בפגישות עם גורמים רשמיים בממשלה ובנאומים פומביים, הדגישו שגריר ארה"ב וגורמים רשמיים בשגרירות את חשיבות הפלורליזם הדתי והכבוד כלפי כל הקבוצות הדתיות. אנשי ממשל בכירים מארה"ב, כולל הנשיא, שגרירת ארה"ב לאו"ם, הנציג המיוחד למו"מ הבינלאומי, והיועץ המיוחד למיעוטים דתיים במזרח הקרוב ודרום/מרכז אסיה נפגשו עם פקידי ממשלה, קבוצות דתיות, ומנהיגי החברה האזרחית על מנת להדגיש את חשיבות הסובלנות ודו-השיח למציאת דרכים לצמצום אלימות ממניעים דתיים. יוזמות שנתמכו על-ידי השגרירות התמקדו בדיאלוג בין-דתי ופיתוח קהילתי וקדמו חברה משותפת עבור אוכלוסיות יהודיות וערביות. גורמים רשמיים מהשגרירות השתתפו באירועים דתיים שאורגנו על-ידי קבוצות יהודיות, מוסלמיות, דרוזיות, ונוצריות על מנת להפגין תמיכה בפלורליזם דתי.

סעיף א. דמוגרפיה דתית

על פי הערכות הממשל בארה"ב, מונה האוכלוסייה 8.3 מיליון (על-פי הערכה מיולי 2017), וכוללת תושבים ואזרחים החיים ברמת הגולן וכן 201,000 ישראלים במזרח ירושלים (על פי הערכה משנת 2014). על פי הסיווג של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), כ-75 אחוזים מהאוכלוסייה הם

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

יהודים, 18 אחוזים מוסלמים, 2 אחוזים נוצרים ו-1.6 אחוזים דרוזים. ארבעת האחוזים הנותרים מורכבים מאלה שהלמ"ס מסווגת כ"אחרים", בעיקר מהגרים רבים מברה"מ לשעבר המזדהים כיהודים אך אינם עומדים בקריטריון היהדות האורתודוקסית של "יהודי" המשמש את הממשלה בהליכים אזרחיים, וכן קהילות קטנות יחסית של שומרונים, קראים, מוסלמים חברי הקהילה האחמדית, ועדי יהוה. מרבית האזרחים שאינם יהודים הם ממוצא ערבי. קבוצה זו כוללת 134,000 מתוך 170,000 נוצרים, לפי דו"ח מה-3 באפריל שפורסם על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת. בנוסף, על פי הפטריארכיה הלטינית בירושלים, ישנם כ-65,000 עובדים נוצרים שאינם אזרחים במדינה, רובם מאסיה. יש גם כ-27,500 מהגרים נוצרים חסרי מעמד מאריתריאה וכ-79,000 אנשים שנשארו בארץ אחרי תפוגת אשרות התיירות שלהם, רובם נוצרים מאוקראינה ומגיאורגיה.

על פי סקר של עמותת "חדו"ש" שפורסם בספטמבר, 59 אחוזים מהישראלים היהודים אינם בעלי זיקה לזרם דתי כלשהו, 18 אחוזים הם "דתיים לאומיים", 11 אחוזים הם "חרדיים" (כולל 2 אחוז שצינו "חרדים לאומיים"), 6 אחוז ציינו "רפורמיים", ו-5 אחוז ציינו "קונסרבטיביים". קיימת גם קהילה של כ-20,000 יהודים משיחיים, לפי דיווחי הקהילה היהודית המשיחית.

קהילות בדואיות מוסלמיות מרוכזות בנגב ומרבית הקהילות הדרוזיות, הנוצריות והמוסלמיות מרוכזות באזור הגליל, חלקן ביישובים הומוגניים וחלקם ביישובים שבהם יש ערוב של קבוצות הללו. ישנן מספר קהילות דרוזיות ברמת הגולן, וכן קהילה עלאוית בכפר רג'ר.

על פי נתוני הממשלה, נכון ל-30 בספטמבר היו כ-86,870 עובדים זרים חוקיים במדינה, 74,212 עובדים פלסטינים חוקיים ו-18,555 עובדים בלתי מתועדים (לא כולל פלסטינים). לממשלה לא היה מידע על מספר העובדים הפלסטינים הבלתי מתועדים. על פי נציבות האו"ם לפליטים, חיים במדינה כ-38,000 מהגרים ומבקשי מקלט מאפריקה. עובדים זרים ומהגרים כוללים פרוטסטנטים, נוצרים קתולים, נוצרים אורתודוקסים, בודהיסטים, בני דת ההינדו ומוסלמים.

סעיף 11. מצב כיבוד חופש הדת מצד הממשלה

המסגרת המשפטית

אין חוקה במדינה. חוק היסוד מתאר את המדינה כ"מדינה יהודית ודמוקרטית" ומאזכר את הכרזת העצמאות של מדינת ישראל, המבטיחה את חופש הדת והמצפון ושוויון חברתי ופוליטי מלא, ללא קשר לזיקה דתית.

על פי פסיקת בית המשפט העליון, "חוק היסוד כבוד האדם וחירותו" נועד להגן על החופש לנהוג או לא לנהוג על פי אמונות דתיות, כולל חופש המצפון, האמונה, הדת והפולחן, ללא התייחסות לדתו של היחיד.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

החוק משלב הוראות בדבר חופש הדת על פי אמנות בין-לאומיות לזכויות אדם המכוננות בחוקי מדינת ישראל.

הרבנות הראשית מחזיקה בסמכות להנפיק אישורי גיור (ליהדות) בתוך המדינה בהתאם לפרשנות האורתודוקסית של ההלכה. מועצת הרבנות הראשית מורכבת מרבנים חרדים שנבחרו על-ידי אסיפה של רבנים, מנהיגים מהממשל המקומי, שרי ממשלה ואנשים מן השורה המתמנים על-ידי הממשלה.

הממשלה מספקת מימון הן לתכניות גיור אורתודוקסיות והן לתכניות גיור שאינן אורתודוקסיות. קרובי משפחה של יהודים שהתגיירו אינם זכאים לקבל זכויות תושבות, מלבד הילדים של גברים או נשים שנולדו אחרי השלמת תהליך הגיור של ההורה. חוק שניכנס לתוקף במאי מסמיך את לשכות הרבנות המקומיות לקבוע מי יוכל להשתמש במקוואות שבתחומן, ומונע בכך באופן פוטנציאלי מיהודים רפורמים וקונסרבטיבים מלהשתמש במתקנים אלה לצורך טקסי הגיור.

החוק מכיר בדתות היהדות, הנצרות, האסלאם, בדת הדרוזית ובדת הבהאית. קהילות דתיות נוצריות מוכרות בהתאם לשיטת המילט המשפטית העותומנית שאומצה וכוללת את הכנסייה היוונית-אורתודוקסית, (המזרחית), הכנסייה הקתולית (הכנסייה הרומית), הכנסייה הגרגוריאנית-ארמנית, הכנסייה הארמנית-קתולית, הכנסייה הסורית קתולית, הכנסייה הכלדאית (הכנסייה הקתולית כלדאית אוניאטית), הכנסייה המליכית היוונית-קתולית, הכנסייה המרונית, הכנסייה הסורית-אורתודוקסית והכנסייה האוונגליסטית אפיסקופלית. הקהילה האנגליקנית והקהילה הבהאית מוכרות באמצעות חוק מתקופת המנדט הבריטי שאומץ על-ידי הממשלה. הממשלה אינה מכירה בקהילות דתיות אחרות, כולל קהילות פרוטסטנטיות גדולות בעלות נוכחות במדינה, כקהילות אתנו-דתיות נפרדות. קיימים שני מסלולים חוקיים לקבלת הכרה פורמלית, בהתאם לחוקים שאומצו מתקופת המנדט הבריטי: באמצעות הכרה ממשלתית בתגובה לפניות למשרד ראש הממשלה על פי דבר המלך במועצה, או באמצעות בקשה למשרד הפנים לקבלת הכרה. קבוצות יכולות לערער על פניות שנדחו בבית המשפט העליון.

קהילות דתיות מוכרות פטורות ממיסוי על מקומות תפילה ויכולות לקיים בתי דין נפרדים כדי להחיל את הלכות המעמד האישי על פי דתם. מספר דתות שאינן מוכרות, כגון עדי יהוה, מקבלים פטור ממס רכוש על מקומות התפילה שלהם, למרות שאחרים, כגון בודהיזם וסיינטולוגיה, אינם זוכים לכך. הממשלה ציינה שגביית מסים מדתות שאינן מוכרות נערכת על-ידי הרשויות המקומיות בהתאם לחוק, אך לא ציינה מדוע חלק מהדתות הלא-מוכרות מקבלות פטור ממס רכוש ואחרות אינן מקבלות פטור כזה. בעוד שחברים בקהילות דתיות מוכרות נדרשים רק לאישור מטעם משרד החוץ לשם קבלת אישורי תושבות, חברים בקהילות דתיות שאינן מוכרות נדרשים להמציא גם אישור ממשרד הפנים לשהייה מעל חמש שנים.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

החקיקה קובעת מועצות דתיות עבור קהילות יהודיות ועבור הדרוזים. למשרד לשירותי דת יש סמכות שיפוט על 133 המועצות הדתיות היהודיות במדינה המפקחות על מתן שירותי דת בקהילות יהודיות. הממשלה מממנת כ-40 אחוזים מתקציבי המועצות הדתיות, והרשויות המקומיות מממנות את השאר. הסמכות השיפוטית על הקבוצות לא-יהודיות נתונה בידי האגף לענייני העדות הלא-יהודיות במשרד הפנים והוא גם מפקח על המועצה הדתית של הדרוזים. האגף לענייני העדות הלא-יהודיות מכנס מועצה בין-דתית של כל הדתות המוכרות, כולל יהדות, המשמשת כפורום לדיונים עבור העדות הדתיות המוכרות.

על פי החוק, הפרעות בלתי חוקיות בזדון במפגשים של נאספים לתפילות דתיות והתקיפה של יחידים במפגשים כאלה נחשבים לעברה פלילית. כך גם, על פי החוק הריסה בזדון, גרימת נזק, או חילול של אוביקט כלשהו הנחשב קדוש על-ידי קבוצת אנשים כלשהי נחשבת כעבירה פלילית הנושאת, עונש של שלוש שנות מאסר.

החוק מחייב אנשים המבקשים לנסוע למדינות "עוינות" כולל ערב הסעודית, שהיא היעד לאלה המשתתפים בחאג', לקבל היתר משר הפנים או מראש הממשלה. נסיעה בלתי חוקית היא ברת-ענישה בפסיקת מאסר או קנס אם הנוסע לא מבקש אישור מראש.

שידול להמרת דת הינו חוקי אלא אם השידול מכון למי שגילו פחות מ-18 שנים וללא הסכמת שני הוריו. החוק אוסר הצעת הטבות חומריות במהלך השידול להמרת דת.

על פי החוק, גרימת נזק, הריסה או חילול של אתרים דתיים נחשבים כעבירה פלילית (שעונשה מאסר של שבע שנים), כמו כן נחשבים כעבירה פלילית מעשים שכוונתם "לפגוע בחופש הגישה" של מתפללים לאתרים דתיים (עבירה שעונשה חמש שנות מאסר). אתרים דתיים מסוימים הנחשבים כאתרי עתיקות זוכים להגנה נוספת תחת חוק העתיקות. משרד התיירות אחראי להגנה ותחזוקה של אתרים דתיים שאינם יהודיים, בעוד המשרד לשירותי דת מתחזק ומגן על אתרים דתיים יהודיים. החוק קובע עונש של עד חמש שנות מאסר בגין מעשים "העשויים לפגוע ברגשותיהם של חברים בדתות שונות" ביחס לאתרים הקדושים שלהם. החוק מעניק לממשלה, ולא לבתי המשפט, את הסמכות להחליט על היקף הזכות להתפלל באתרים דתיים מסוימים, ובית המשפט העליון אישר סמכות זו של הממשלה.

הממשלה מפעילה בתי ספר ציבוריים נפרדים לילדים יהודים, שבהם ההוראה מתנהלת בעברית, וילידים ערבים שבהם ההוראה מתנהלת בערבית. לילדים יהודים יש מערכות בתי ספר ציבוריים נפרדות למשפחות דתיות ולמשפחות חילוניות. משפחות יכולות לבחור את מערכת בתי ספר הציבוריים עבור ילדיהן ללא קשר למוצא אתני או דתי. על פי החוק, מספקת המדינה מימון לשתי מערכות בתי ספר דתיים חרדיים, מערכת החינוך המקושרת לסיעת יהדות התורה והמערכת המקושרת לאל המעיין הקשורה לש"ס השווה ערך למימון במערכת החינוך בבית הספר הציבוריים.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

החוק מעניק לכל יהודי או לכל ילד/ה או נכד/ה של יהודי את הזכות להגר ממדינה זרה לישראל יחד עם בן או בת זוגו או זוגה וילדיהם. הילדים הקטינים של נכד/ה של יהודי/ה מקבלים מעמד הומניטרי אך אינם מקבלים אזרחות באופן אוטומטי. ללא-יהודים אין מסלול הגירה כזה. על פי חוק השבות, אלה שהשלימו גיור אורתודוקסי בתוך המדינה או מחוצה לה זכאים להגר למדינה, לקבל אזרחות, ולהירשם כיהודים במרשם האוכלוסין האזרחי. אלה שהשלימו גיור מחוץ לישראל, ללא קשר לזיקותיהם, זכאים להטבות אלה גם אם הם אינם מוכרים כיהודים על-ידי הרבנות הראשית; זה כולל את הזרמים הרפורמי, הקונסרבטיבי וזרמים נוספים של היהדות. על פי חוק השבות, זכויות ההגירה למדינה (כולל אזרחות) ניתנות גם לאלה המשלימים הליכי גיור אורתודוקסיים פרטיים (לא דרך הרבנות) בישראל. צאצאיהם של יהודים זכאים להגירה לישראל תחת חוק השבות ללא קשר לאמונות הדתיות שעל פיהן חונכו, אם כי החוק מחשיב את אלה הממירים את דתם כבוגרים ועוברים לקבוצות דתיות אחרות, כולל יהודים משיחיים, כמי שאינם זכאים יותר להטבות על פי חוק השבות.

על פי החוק, אנשים מסווגים כ"חסרי דת" אם הם אינם משתייכים לאחת הדתות המוכרות כפי שנרשם במרשם הלאומי. זה כולל כ-322,000 מהגרים וצאצאיהם, בעיקר מברית המועצות לשעבר, שזכו באזרחות ישראלית תחת חוק השבות אך אינם מוכרים כיהודים על-ידי הרבנות הראשית, המשתמשת בהגדרה האורתודוקסית לפיה מוצא האם הוא הקובע אם אדם יהודי או לא.

הרבנות הראשית קובעת מי יכול להיקבר בבתי קברות יהודיים ממלכתיים, ומגבילה זכות זאת לאנשים הנחשבים יהודים על פי אמות מידה אורתודוקסיות. על פי החוק כל אדם זכאי להיקבר בטקס אזרחי ויש להקים בתי קברות אזרחיים באזורים שונים ברחבי המדינה. החוק מגדיר חילול מכוון או הסגת גבול במקומות קבורה עבירה פלילית וקובע עונש של שלוש שנות מאסר בגין מעשים אלה.

חוקים הקובעים את סמכות בתי הדין הדתיים המופעלים על-ידי הקהילות הדתיות המוכרות בכל הקשור לענייני נישואין, גירושין, וקבורה מקורם בתקופת שלטון האימפריה העות'מאנית והמנדט הבריטי. החוק מאפשר רישום אזרחי מחוץ למערכת בתי הדין הרבניים של שני אנשים כזוג נשוי רק אם הם נישאו מחוץ למדינה, או אם בני הזוג שייכים לשתי דתות שונות ובתי הדין של הדתות אליהן משתייכים אינם מתנגדים לרישום האזרחי, או אם שני בני הזוג מוכרים כ"חסרי דת" במרשם האוכלוסין. חוק שוויון הנשים משנת 1951 מחריג ענייני נישואין וגירושין ומינויים לתפקידים דתיים.

החוק מטיל עונש מאסר של שנתיים על אנשים העורכים חתונות יהודיות אך נמנעים מרישוםם באופן רשמי, כלומר, עריכת חתונות יהודיות מחוץ לסמכותה של הרבנות.

הסמכות בלעדית על מקרי גירושין שבהם הבעל והאישה רשומים כבני אותה דת מוכרת נתונה בידי בתי הדין הדתיים. חברים בקבוצות דתיות שבהן הגירושין אינם מותרים, כגון בני הדת הקתולית, אינם יכולים להתגרש אלא אם המירו את דתם לדת אחרת המאפשרת גירושין. תיקי אבהות בקרב אזרחים מוסלמים

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

הם בסמכות השיפוט הבלעדית של בתי הדין השרעיים. לבתי משפט אזרחיים יש סמכות על תיקי מעמד אישי כאשר אין סמכות שיפוטית לבתי דין דתיים, כמו במקרים של בני זוג מדתות שונות ובני זוג מאותו מין.

עניינים הנובעים מהליכי גירושין, כולל דמי מזונות, תמיכה בילדים, משמורת ילדים, אפוטרופסות, וחלוקת רכוש מצויים תחת סמכות שיפוטית מקבילה הן של בתי דין דתיים והן של בתי משפט אזרחיים, והראשון ביניהם המקבל את התיק לידי מקבל את הסמכות הבלעדית על התיק. חוק משנת 2014 מחייב בני זוג להיפגש עם יחידת הסיוע למשפחות, הגוף ליישוב סכסוכים המקדם פתרון מחוץ לבתי המשפט, לפני הגשת תביעות גירושין לאחת מהמערכות השיפוטיות.

בהתאם להלכה, אישה יהודייה שבעלה מסרב לתת לה גט (כתב גירושין יהודי-חוקי) אינה יכולה להתחתן מחדש באופן חוקי בתוך גבולות המדינה. בעוד שבית דין רבני יכול לצוות על בעל לתת גט, אך אין לבית הדין סמכות לסיים את הנישואין אם הבעל מסרב. בפברואר, אישר בית המשפט העליון את סמכות בתי הדין הרבניים להטיל עונשים מבוססי-קהילה, כגון קריאה להימנע מעשיית עסקאות עם סרבני גט, הדרתם מפעילויות קהילתיות, ופרסום החלטות אלה בציבור. אולם, בית המשפט העליון דחה איסור על סירוב לקבור סרבן גט בקבורה יהודית, היות ובמותו תם תוקף הנישואין.

לבתי משפט חילוניים יש סמכות שיפוטית עיקרית בנושאי ירושה, אך בהסכמה הדדית יכולים הצדדים להתדיין בנושאים אלה בבתי הדין הרבניים. ההחלטות של גופים אלה כפופות לבדיקה מטעם בית המשפט העליון, בתי הדין הרבניים מחילים את החוק הדתי השונה מן החוק האזרחי בבואם לפסוק בנושאים אזרחיים, כולל בנושאים הנוגעים לזכויות קניין של אלמנות ובנות.

השירות הצבאי הוא שירות חובה לאזרחים יהודים, לאזרחים שהם גברים דרוזים ולאזרחים גברים מהקהילה הצירקסית (מוסלמים שמוצאם מצפון-מערב אזור הקווקז שהיגרו בסוף המאה ה-19). ב-12 בספטמבר, ביטל בית המשפט העליון את ההסדר הקיים לפטור גברים חרדים משירות צבאי, וקבע מועד סופי של שנה אחת להעברת חקיקה חדשה שתצמצם את חוסר השוויון בנשיאה בעול השירות הצבאי בין יהודים חרדיים ליהודים שאינם חרדים. נשים יהודיות חרדיות ואזרחים ערבים נוצרים ומוסלמים ממשיכים להיות פטורים משירות צבאי חובה, למרות שחלקם מתנדבים לשרת מרצונם החופשי.

השתייכות לדת מוכרת נרשמת במרשם האוכלוסין הלאומי ועוברת בדרך כלל מהורים לילדיהם, אלא אם אדם משנה את דתו באמצעות המרת דת רשמית. אלה המזדהים כיהודים אך אינם עומדים בקריטריונים של הרבנות הראשית כ"יהודים" על פי ההלכה היהודית, וכן אלה המשתייכים לקבוצות דתיות שאינן מוכרות, נרשמים כ"חסרי דת". כל האזרחים העומדים בקריטריונים של הרבנות הראשית כ"יהודים" נרשמים כיהודים, בין אם הם חרדים או לא (אלא אם המירו את דתם אחרת).

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

על פי החוק, קריאה לאלימות או לטרור וכן ביטויי שבחים, תמיכה או עידוד למעשי אלימות או טרור כאשר מעשים אלה עלולים להוביל לאלימות, כולל אלימות נגד קבוצות דתיות נחשבים לעבירות פליליות.

על פי החוק, אמירות מבזות או משפילות או תופעות אלימות כלפי אדם ממניעים גזעניים נחשבות לעבירות פליליות, אך החוק מחריג אמירות המצטטות מקור דתי, אלא אם מוכחת כוונה להסית לגזענות.

אין דרישה חוקית של שמירת או אי שמירת שבת באופן אישי, משקיעת השמש בימי שישי ועד שקיעתה במוצאי שבת, וכך בחגים היהודיים. מאידך, חוק משנת 1951 בהקשר של זכויות עובדים מצהיר שהשבת והחגים היהודיים הם ימי מנוחה לאומיים, בעוד שעובדים לא-יהודים רשאים לקבל ימי מנוחה חלופיים. על פי החוק, פתיחת עסקים והעסקת עובדים יהודים בשבתות נחשבת עבירה פלילית, אך העובדים עצמם אינם עוברים על החוק אלא אם, הם עצמאיים. אולם, קיימים חריגים לעבודה בתשתיות חיוניות ובענפי אירוח, תרבות, ובילויי פנאי. בעקבות סדרה של משברים פוליטיים הקשורים לעבודה בתשתיות הרכבת בשבת, העבירה הכנסת חוק ב-25 בדצמבר המורה לשר העבודה והרווחה לקחת בחשבון, בין השאר, את "מסורת ישראל בשיקולים אם לאשר היתרי עבודה בשבת או לאו. עיריות ומועצות אזוריות יכולות להעביר חוקי עזר הקשורים לפעילות מסחרית בשבתות בהסכמת שר הפנים. ההלכה אוסרת על השימוש בכלי רכב ממונעים בשבת. חוק משנת 1991 קובע שתחבורה ציבורית אינה יכולה לפעול בשבתות, מלבד מכוניות המביאות נוסעים לבתי חולים, למקומות מרוחקים, ליישובים לא-יהודים, וכן לכלי רכב החיוניים לביטחון הציבור או לתחזוקת שירותי תחבורה ציבוריים.

המדינה חברה באמנה הבינלאומית לזכויות אזרחיות ופוליטיות, עם הסתייגות לפיה ענייני המעמד האישי נשלטים על-ידי החוק הדתי של הצדדים המעורבים, והמדינה שומרת על הזכות להחיל את החוק הדתי. הזוה כאשר אינו עולה בקנה אחד עם חובותיה לפי האמנה.

נוהגים ממשלתיים

פסקה מסכמת: שלושה אזרחים מוסלמים ירו והרגו שני שוטרים ישראלים, שניהם דרוזים, על-יד הכניסה להר הבית/אל-חראם א-שריף ב-14 ביולי, ואחר כך נמלטו אל מתחם הר הבית/אל-חראם א-שריף, שם שוטרים אחרים ירו בהם והרגו אותם. ב-15 באוגוסט עצרה משטרת ישראל את ראש הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית, שייח' ראד סלאח, בחשד להסתה ותמיכה בפעולות של ארגון בלתי-חוקי. ב-25 ביוני, בעקבות התנגדויות מפלגות חרדיות לאלמנטים של הסכם עם קבוצות יהודיות לא-חרדיות מינואר 2016 שהציעו הכרה סמלית בתנועה הקונסרבטיבית ובתנועה הרפורמית, הצביע הקבינט "להקפיא" את ההסכם. ב-19 בספטמבר דיווחה התקשורת שראש הממשלה נתניהו ביטא תמיכה בפולרליזם דתי רב יותר ליהודים בישראל, אך ציין שזה "לא יפתור" את הפערים בין חוקים המבוססים על ההלכה לבין התנהגות הציבור של הרוב הלא-חרדי המתעלם מהם במידה רבה. אלה המזדהים עצמם כיהודים אך לא מוכרים כיהודים על-ידי הרבנות הראשית, כולל גרים רפורמים או קונסרבטיבים ואחרים שמוצאם היהודי

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

אינו מצד האם, עדיין מנועים מלהינשא באופן רשמי עם יהודים וכן אינם זכאים לשירותי גירושין וקבורה יהודיים במדינה, למרות שיש רבנים חרדים ולא-חרדים שעורכים טקסים כאלה מחוץ לרבנות (כלומר, לא באופן רשמי). הממשלה שמרה על מדיניותה לא לאשר בקשות להכרה רשמית מצד כנסיות נוצריות אוונגליות וקהילת עדי יהוה, בעודה מצהירה שחברים בקבוצות דתיות לא-מוכרות יישארו חופשיים לקיים את מנהגי דתם. משאבי הממשלה המיועדים ללימודי דת או מורשת בבתי הספר הערביים ובבתי הספר הממלכתיים היהודיים הלא-חרדיים נשארו קטנים בהרבה מאלה העומדים לרשות בתי הספר הממלכתיים של היהדות החרדית.

שלושה אזרחים מוסלמים ירו והרגו שני שוטרים ישראלים, שניהם דרוזים, על-יד הכניסה להר הבית/ אל-חראם א-שריף, ב-14 ביולי. התוקפים נמלטו אל הר הבית/אל-חראם א-שריף, שם שוטרים ישראלים אחרים ירו בהם והרגו אותם. ב-17 בספטמבר עצרו הרשויות שני אזרחים ערבים, כולל נער בן 16, בחשד לתכנון התקפת טרור נוספת בהר הבית/אל-חראם א-שריף.

ב-15 באוגוסט עצרה משטרת ישראל את ראש הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית, שייח' ראד סלאח, בחשד להסתה ותמיכה בפעולות של ארגון בלתי-חוקי. הצהרת המשטרה תיארה כמה מהנאומים של סלאח כהסתה, כולל, על פי הדיווח, נאום בהלוויות שלושת המחבלים שהרגו את שני השוטרים בהר הבית/אל-חראם א-שריף ב-14 ביולי. באותו נאום ציטט סלאח פסוק מהקוראן לגבי "אלה שנהרגו למען אללה".

ח"כ אחמד טיבי השווה את אמירותיו של סלאח לאלה של רבנים כמו הרב הראשי של צפת שמואל אליהו, שלדברי טיבי "מסיתים לרצח ומסיתים להריגת ערבים", והמשטרה לא פועלת לגביהם. עתירה של המרכז לפלורליזם יהודי לבית המשפט העליון להתחיל בשימועים משמעותיים נגד הרב אליהו הייתה תלויה ועומדת נכון ל-26 בספטמבר. ב-14 ביוני האשימו הרשויות את הרב יוסף אליצור בהסתה לאלימות על-סמך שני מאמרים שהוא פרסם ב-2013.

מספר קבוצות של מיעוטים דתיים התלוננו על אדישות המשטרה בחקירת התקפות נגדם. על פי נתונים של עמותת "תג מאיר" ודיווחי התקשורת, הגישו הרשויות כתבי אישום נגד חשודים מעטים למרות 35 התקפות נגד אתרים דתיים במדינה מאז 2010.

בסוף השנה עמדו לפני הכנסת מספר גרסאות לטיטות חוק יסוד להגדרת המדינה כמדינה יהודית. הדוגלים בחוק אמרו שחוק כזה נדרש כי 'חוק יסוד -- כבוד האדם' גרם לבתי המשפט להעדיף זכויות אדם אישיות וחירויות פרט על פני מדיניות המנציחה את ישראל כמדינה יהודית. על פי דיווחי התקשורת, הגרסה שבה תמך ראש הממשלה נתניהו תגדיר את ישראל כ"מדינת הלאום של העם היהודי" וכן כ"מדינה יהודית ודמוקרטית". ארגוני חברה אזרחית ומספר מנהיגים פוליטיים ביטאו דאגה שחוק כזה עלול להוביל להפליה נגד מיעוטים שאינם יהודים.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

אוטובוסים מלאים של מתפללים מוסלמים נסעו ממקומות שונים בארץ לירושלים לתפילות במסגד אל-אקצא, אך הממשלה סירבה לאשר כניסה לאתר לחלק מהאוטובוסים ב-21 ביולי, באמצע המשבר שהחל בהתקפת המחבלים ב-14 ביולי.

במספר מקרים מנעו הרשויות הישראליות מיחידים להיכנס למתחם הר הבית/אל-חראם א-שריף. בין המנועים היו פעילים יהודים שלדעת הרשויות הפרו כללים נגד תפילות לא-מוסלמיות, מוסלמים שלדעת הרשויות פעלו באופן אלים נגד מבקרים לא-מוסלמים באתר, ואנשי ציבור, כולל חברי כנסת, שנוכחותם עלולה היתה, לדעת הרשויות, להלהיט את הרוחות.

מנהיגים יהודים רבים, כולל רב הכותל הממונה על-ידי הממשלה, המשיכו לטעון שההלכה היהודית אוסרת כניסה ליהודים להר הבית/ אל-חראם א-שריף, השקפה הנתמכת על-ידי הקהילה החרדית. מספר גדל והולך של אלה המגדירים את עצמם כ"דתיים לאומיים" ציינו שבעיניהם יש משמעות לכניסה לאתר. מספר חברי כנסת מהקואליציה, כמו יהודה גליק, קראו לביטול המדיניות האוסרת תפילות לא-מוסלמיות באתר על מנת לספק חופש דת שוויוני לכל מי שהאתר קדוש לו. ח"כ בצלאל סמוטריץ' קרא ל"ישום הריבונות היהודית" שם. גליק ומספר עמותות יהודיות כגון "מכון המקדש" ו"נאמני הר הבית", המשיכו לקרוא לממשלה ליישם תכנית חלוקת זמנים בהר הבית/אל-חראם א-שריף לקביעת שעות מסוימות לתפילת יהודים, בדומה לנהוג במערת המכפלה/מסגד אל-אברהמימי בחברון. הרשויות המוסלמיות המשיכו להתנגד לרעיון זה. מספר חברי כנסת יהודים ולא יהודים גינו את האיסור שהטילה הממשלה על כל חברי הכנסת לעלות להר הבית/אל-חראם א-שריף. ראש הממשלה נתניהו הרשה לחברי כנסת להיכנס למתחם במשך יום אחד באוגוסט, ושני חברי כנסת יהודים עשו זאת. חבר כנסת יהודי אחד עלה להר הבית גם ב-25 באוקטובר. ב-2 באפריל דחה בית המשפט העליון בקשה של פעילי הר הבית להקריב כבשים על-יד הר הבית/אל-חראם א-שריף לרגל חג הפסח.

ראש הממשלה נתניהו חזר וביטא את תמיכתו בהסדר הסטטוס קוו בהר הבית/אל-חראם א-שריף, כמו למשל בדבריו לעיתונאים ב-16 ביולי.

הממשלה המשיכה להרשות לבני כל דתות להתפלל ברחבת הכותל המערבי המרכזית, מקום התפילה הקרוב ביותר לאתר הקדוש ביותר ליהדות, אם כי תוך הפרדה בין גברים ונשים, ובעוד שמתחם הנשים הוא פחות ממחצית גודלו של מתחם הגברים. ב-25 ביוני, בעקבות התנגדויות של מפלגות חרדיות לחלקים מההסכם עם קבוצות יהודיות לא-חרדיות מינואר 2016, שהציע הכרה סמלית בתנועה הקונסרבטיבית ובתנועה הרפורמית היהודיות, הצביע הקבינט ל"הקפאת" ההסכם. באותה עת הורה ראש הממשלה נתניהו לממשלה לזרז את הבנייה כדי לשדרג את מרחב התפילה הזמני השוויוני שיועד לתפילות של יהודים רפורמים וקונסרבטיבים, דרומית לרחבת הכותל המרכזית, אך התנועות הלא-חרדיות ציינו ששדרוג מרחב התפילה בלבד לא ימלא את תנאי ההסכם. בתגובה לתיק שנדון בבית המשפט העליון בסוגיה זאת, הכריזה הממשלה בספטמבר שהיא לא תעביר את ההסכם להחלטה

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

ממשלתית נוספת, ושלבית המשפט אין עילה לכפות את ההסכם. התיק נותר פתוח בסוף השנה, כאשר השימוע הבא תוכנן לינואר 2018.

הרשויות המשיכו לאסור הכנסת ספרי תורה פרטיים לרחבת הכותל המערבי ולאסור על נשים את הגישה לספרי התורה הציבוריים או לברך את ברכת הכוהנים באתר. הרשויות הרשו לנשים להתפלל עם תפילין וטליתות בהתאם לפסיקת בית המשפט המחוזי בירושלים משנת 2013 לפיה אין לאסור אותן או להטיל עליהן קנסות עקב מעשים אלה. המשטרה המשיכה לאפשר לקבוצת נשות הכותל להיכנס למתחם הנשים ברחבת הכותל המרכזית לתפילה החודשית שלהן, אך התקשורת דיווחה שאנשי בטחון ערכו חיפושים פולשניים על גופן של מספר הנשים תוך חיפוש ספרי תורה שהוסתרו מתחת לבגדיהן ב-23 באוגוסט, וזאת למרות צו בית המשפט העליון שאסר חיפושים אלה.

הרשויות המשיכו לאפשר שימוש ברחבה זמנית לתפילות יהודיות לא-אורתודוקסיות. רחבה זו מצויה דרומית לגשר המוגרבים בסמוך לכותל המערבי ואינה נראית מרחבת הכותל המרכזית. הרשויות ייעדו רחבה זו לחברי התנועות הקונסרבטיבית והרפורמית היהודיות, עבור טקסים דתיים כגון בר ובת מצוה.

בספטמבר, תיאר ח"כ ישראל אייכלר החרדי את התנועות הלא-חרדיות שהיו שותפות להסכם הכותל כ"אויבי הדת היהודית", בעוד שהרב הראשי הספרדי של ירושלים, שלמה עמאר, תיאר אותם, על פי דיווחים בעיתונות, כ"אנשים רעים ומקוללים" והשווה אותם למכחישי השואה. ראש הממשלה נתניהו גינה את הערותיו של עמאר. כמו כן בספטמבר דיווחו כלי התקשורת שחברת הכנסת חנין זועבי מהאופוזיציה הצהירה ש"החוקים הפשיסטים" של המדינה הולמים והגיוניים להשוות את ישראל ... לגרמניה של שנות השלושים".

המפלגות החרדיות-קיצוניות המשיכו להתנגד לשינויים בחוקי בסטטוס קוו לגבי סוגיות דת ומדינה, שמעוררים, לפי דברי המתנגדים, חששות לגבי חופש הדת. לדוגמה, הנישואין היהודיים היחידים המוכרים במדינה הם אלה שנערכים על-ידי הרבנות הראשית הממשיכה לסרב לערוך נישואין עבור אזרחים שאין להם אם יהודייה, ולפיכך לא מכירה בהם הרבנות הראשית כיהודים על פי ההלכה. כמו כן ובהתאם להלכה, גברים שאבותיהם כוהנים לא מורשים לשאת נשים גרות או גרושות. ב-19 בספטמבר, דיווחה התקשורת שראש הממשלה נתניהו ביטא תמיכה בפלורליזם דתי ליהודים בישראל, אך ציין שהוא "לא יפתור" את הפערים בין חוקים המבוססים על ההלכה לבין התנהגות הציבור של הרוב הלא-חרדי שאינו מקיים אותם במידה רבה. מומחים בתקשורת ובחברה האזרחית ייחסו את עמדתו של נתניהו למציאות של הקואליציה הפוליטית שלו עם המפלגות החרדיות-קיצוניות.

על פי צוות החשיבה "המכון הישראלי לדמוקרטיה", מאות אלפי יהודים ישראלים עבדו בשבת באופן לא-חוקי, אך הממשלה לא התאמצה לאכוף את האיסור על העסקת יהודים בשבת, בעוד שחברות כרטיסי האשראי דיווחו ש-25 עד 30 אחוזים מכל הפעילות הצרכנית התרחשה בשבתות. ארבעה שרי פנים

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

ברצף סירבו לפעול בנושא חוק העזר העירוני שהעבירה עיריית תל אביב-יפו ב-2014 שאפשרו ל-164 חנויות מכולת לפעול בשבת. בית המשפט העליון קבע ב-19 באוגוסט, ושוב ב-26 באוקטובר, שחוסר ההחלטה המתמשך של שרי הפנים מנוגד לחוק, וחוק העזר יכול להיכנס לתוקף. ב-11 בספטמבר ביטלו קבוצות לא-חרדיות עתירה לבית המשפט העליון שלפיה האיסור על תחבורה ציבורית בשבת השפיע לרעה על אנשים מהמעמד החברתי-כלכלי הנמוך, אחרי שהשופטים ציינו שבעתירה חסרה מפעיל תחבורה ציבורית שקופח בפועל. העותרים ציינו שהם ייסדו מפעיל כזה ויבקשו רישיון ממשרד התחבורה לפעול בשבת, ואז ישו בו אל בית המשפט העליון אם הממשלה תדחה את בקשתם. העמותה "חידוש" דיווחה בספטמבר ש-73 אחוזים מהישראלים היהודים תמכו בתחבורה ציבורית מלאה או חלקית בשבת, דבר המצביע על עלייה מ-58 אחוזים ב-2010.

לאחר שלוש שנים של שימועים בנושא עתירת ארגוני זכויות נשים למנות מנכ"לית אישה לבתי הדין הרבניים, פסק בית המשפט העליון ב-15 באוגוסט שהתפקיד הוא מינהלי ולא דתי מטבעו, ועליו להיות פתוח לכל מי שהוסמך כטוען רבני, כולל נשים. ביוני מינתה מינהלת בתי הדין הרבניים בפעם הראשונה אישה כסגנית מנכ"ל. מאחר ורק גברים יכולים להיות רבנים על פי הפרשנות החרדית של ההלכה, לא היו דיונות בבתי הדין הרבניים, למרות שהיו נשים שטיפקדו כטוענות רבניות (במקביל לעורכי דין) מאז 1995.

בשימוע שנערך ביוני בוועדה המיוחדת לצדק חלוקתי ולשוויון חברתי של הכנסת.

הכנסת לצדק חלוקתי נדונה אי נגישות המקוואות לנשים נכות.

משרד הפנים המשיך להסתמך על הנחיות הסוכנות היהודית, שהיא ארגון ממשלתי, לקבוע מי עומד בתנאים להגר כיהודי או כצאצאיו של יהודי. הממשלה המשיכה לסרב לבקשות מאנשים שלהצהרתה שהפכו לבלתי-זכאים כאשר המירו את דתם לדת אחרת, כולל אלה המחזיקים באמונות משיחיות או נוצריות.

אנשים המזדהים אך אינם מוכרים על-ידי הרבנות הראשית כיהודים, כולל גרים רפורמים או קונסרבטיבים ואחרים שמוצאם היהודי אינו מצד האם, אינם יכולים להינשא באופן רשמי עם יהודים וכן אינם זכאים לשירותי גירושין וקבורה יהודיים במדינה, למרות שרבנים חרדים ולא-חרדים מסוימים עורכים טקסים כאלה. "הארץ" דיווח ב-18 בספטמבר שהרבנות הראשית שינתה את מעמד הרישום של 900 אנשים מ"יהודי" ל"לא יהודי" או "דורש בירור" ב-2015 וב-2016, אחרי שבית הדין הרבני הגבוה ביותר אישר את סמכות הרבנות הראשית לבטל את המעמד היהודי של ישראלים בדצמבר 2016. עמותת "עתים" עתרה לבית המשפט העליון נגד נוהג זה, והתיק היה נותר פתוח בסוף השנה.

קבוצת רבנים חרדים המשיכה להפעיל בית דין פרטי לגירום עבור ילדי משפחות שיהדותם לא הוכרה על-ידי המדינה או על-ידי בתי הדין הרבניים. פסיקת בית המשפט העליון בשנת 2016 הרחיבה את

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

זכויות ההגירה על פי חוק השבות עבור אלה שהשלימו גיור פרטי (לא דרך הרבנות) אורתודוקסי בתחומי המדינה. הרבנות הראשית המשיכה לא להכיר ביהדותם של אלו שהתגיירו שלא באופן אורתודוקסי, למרות שהם המשיכו להתקבל כיהודים לצורכי הגירה על פי חוק השבות. התיק להענקת זכויות עלייה לאלה שעברו גיור רפורמי או קונסרבטיבי נותר פתוח בבית המשפט העליון בסוף השנה.

ביוני, הגישה האגודה לזכויות האזרח בישראל עתירה לבית המשפט העליון נגד מה שלדבריה היה נהג של צה"ל ללחוץ על חיילים שלא הוכרו כיהודים על-ידי הרבנות הראשית להתגייר באמצעות קורס מזורז לגיור אורתודוקסי. בתשובת לבית המשפט ב-17 בספטמבר, ציינה הממשלה שהנהלים שונו ושחיילים יכולים לחתום על ויתור השתתפות בהגיעם לקורס. בית המשפט קבע את הדיון הבא ליולי 2018.

המשרד לשירותי דת ציין 23 בתי קברות יהודיים שבהם היו חלקות לקבורה אזרחית, בפיקוח המוסד לביטוח לאומי, ו-21 בתי קברות המוקדשים עבור אלה שהממשלה הגדירה כ"חסרי דת". בנוסף לכך, ישנם 13 בתי קברות ב-10 אזורים חקלאיים המורשים לנהל קבורות אזרחיות עבור אזורים אלה ותושבים מהסביבה. יחד עם זאת, מספר אנשים שביקשו קבורה אזרחית דיווחו שמספר בתי הקברות האזרחיים בסביבות תל אביב בלתי-שמישים כי הם מלאים או מוגבלים לתושבים מקומיים.

בעקבות פסיקת בית המשפט העליון מ-2013 על הקלה בתנאי מימון עבור פעילויות של קהילות היהדות הרפורמית והקונסרבטיבית, המשיכה הממשלה לשלם את משכורתיהם של 12 רבנים לא-חרדים המשרתים במועצות אזרחיות. משרד השיכון המשיך לספק מימון לבניית מוסדות דת יהודיים לא-אורתודוקסים, שאותם הגדיר כ"מדרשות", על פי המרכז הרפורמי לדת ומדינה.

באוגוסט, קנס המפקח הממשלתי של שידורי הכבלים והלוויין את ערוץ 20, "ערוץ המורשת", בסך 100,800 ש"ח (\$29,000) על הדרת התנועות הרפורמית והקונסרבטיבית מתכנותיו, מאחר ורישיון הערוץ מתאר אותו כבמה לכל זרמי היהדות. ערוץ 20 ערער על ההחלטה לבית המשפט העליון, והתיק נותר פתוח בסוף השנה.

אלה הפטורים מחובת השירות הצבאי המשיכו לקבל את האפשרות להצטרף לשירות הלאומי, חלופה אזרחית שבה מתנדבים עובדים במשך שנתיים לקידום הרווחה החברתית בבתי ספר, בתי חולים או בעמותות. ב-3 באוגוסט העיד המפקח על בתי ספר התיכונים-דתיים היהודים במשרד החינוך לפני ועדת החוץ והביטחון שמחנכים בבתי ספר אלו השפיעו על בנות לא להתגייס לפי פסיקה דתית של הרבנות הראשית.

הממשלה המשיכה במדיניותה לדחות בקשות של כנסיות נוצריות אוונגליסטיות ועדי יהוה לקבלת הכרה רשמית. הממשלה הודיעה שחברים בדתות לא מוכרות חופשיים לנהוג על פי דתם, ושכמה מהמנהיגים של דתות אלה היו מוזמנים, והשתתפו יחד עם המנהיגים של דתות מוכרות, באירועים או בטקסים רשמיים.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

הנישואין היחידים בעלי מעמד חוקי והיכולים להירשם הם נישואין שנערכו על פי התקנות הדתיות של קהילות דתיות מוכרות. חברים בקבוצות אחרות, שאינן מוכרות, יכלו לנסות להסדיר את מסמכי המעמד האישי שלהם, כולל רישיונות נישואין, באמצעות הרשויות של אחת הקהילות הדתיות המוכרות אם אותן רשויות הסכימו לכך. הממשלה אפשרה רישום אזרחי של נישואין שנערכו מחוץ למדינה. משרד הפנים המשיך לרשום נישואין של בני אותו מין שנערכו בחו"ל.

מספר מנהיגי כנסיות ציינו שחוק המונע מבני זוג מהגדה המערבית או מעזה לקבל מעמד תושב מאתגר במיוחד ישראלים נוצרים כי האוכלוסייה הקטנה שלהם בישראל התקשתה למצוא בני זוג מתוך הקהילה המקומית.

הממשלה הפעילה יחידה משטרתית מיוחדת של 60 שוטרים לחקירת "עבירות מבוססות אידיאולוגיה" בישראל ובגדה המערבית, כולל התקפות "תג מחיר" (אלימות של יהודים וקבוצות יהודיות נגד לא-יהודים ורכושם במטרה מוצהרת לגבות "מחיר" על פעילויות הממשלה שהקבוצות היהודיות או היחידים מתנגדים להם, פעולות ממשלה נגד חברי הקבוצות שביצעו את האלימות, או התקפות אלימות מצד פלסטינים אחרים).

ב-12 בפברואר השתתף הנשיא ראובן ריבלין בטקס בין-דתי לציון סיום השיקום של כנסיית נס הלחם והדגים בטבחה. בשנת 2015 שרפו מציתים חלק גדול מהכנסייה וכתבו על קירות האבן של הבניין פסוקים מתוך הסיפור היהודי שהשמיצו בהקשר זה נוצרים. ביולי הרשיע בית המשפט אדם אחד בהאשמות הכוללות הצתה והשחתת נדל"ן ממניע עוין וזיכה חשוד שני. בינואר שילמה הממשלה 1.5 מיליון ש"ח (\$432,000) עבור שיקום הכנסייה.

הממשלה מפעילה בתי ספר ציבוריים נפרדים לילדים יהודים, שבהם ההוראה מתנהלת בעברית, וילדים ערבים שבהם ההוראה מתנהלת בערבית. משאבי הממשלה המיועדים ללימודי דת או מורשת בבתי ספר ערביים ובבתי ספר ממלכתיים יהודיים לא חרדיים נשארו קטנים בהרבה מאלה העומדים לרשות בתי ספר ממלכתיים של היהדות החרדית.

עבור ילדים יהודים, ממשיכה לפעול מערכת חינוך נפרדת למשפחות דתיות וחילוניות. משפחות יכולות לבחור את מערכת בתי הספר הציבוריים עבור ילדיהן ללא קשר למוצא אתני או דתי. בבתי הספר הממלכתיים בשפה העברית מלמדים היסטוריה יהודית ותרבות ומעט מהמקורות הדתיים הבסיסיים. על פי החוק, מספקת המדינה מימון שווה ערך לחינוך בבית הספר הציבוריים לשתי מערכות בתי הספר הדתיים החרדיים, מערכת החינוך הקשורה ל"סיעת יהדות התורה" ומערכת "אל המעיין" הקשורה לש"ס. בתי הספר הממלכתיים והפרטיים לדוברי ערבית ממשיכים להציע שיעורי דת בנושאי הקוראן והתנ"ך לתלמידים ערבים מוסלמים ונוצרים כאחד. כמו כן הציעו מספר בתי ספר יהודיים-ערביים מעורבים עצמאים שיעורי דת. לדוגמה, תכנית הלימודים בבית הספר "יד ביד: מרכז לחינוך יהודי-ערבי", אשר קיבל

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

שליש מהמימון שלו מהממשלה, מדגיש את המשותף וכן את קווי העלילה הדומים בכתבי הקודש של היהדות, הנצרות והאסלאם. לקטינים הייתה זכות לבחור בית ספר ציבורי חילוני במקום בית ספר דתי ללא קשר להעדפות הוריהם.

בתי ספר חרדיים רבים המשיכו להימנע מללמד תכנית לימודי ליבה בתחומי מדעי הרוח, מתמטיקה, ומדעים, ובשנת 2015 קבוצה של תלמידים חרדיים לשעבר שסיימו את לימודיהם בבתי ספר אלה תבעה את המדינה על כך שהרשתה להם לסיים את הלימודים ללא הידע הנדרש להשתתפות בכלכלת המדינה. לדבריהם, נמנע מהם חינוך בסיסי והם נותרו הרבה מאחור לעומת הישראלים החילוניים בנושאים כמו מדע, מתמטיקה, היסטוריה, אנגלית, וגיאוגרפיה. אחרי שהממשלה השיבה לבית המשפט שהנושאים הינם באחריות ההורים ומוסדות החינוך, ושחוק ההתיישנות צריך לחול, סגר השופט המחוזי בירושלים את התיק.

בדו"ח ממאי, ביקר מבקר המדינה את משרד החינוך על הימנעות מתגובה אפקטיבית על הפליה במוסדות חינוך, כולל הפליה נגד בנות בבתי ספר חרדיים. בספטמבר 2016 דיווחו כלי התקשורת שהרשויות העירוניות מנעו מלפחות 50 תלמידות להכנס לבתי הספר החרדיים שאליהם שובצו בגלל העדר "התאמה רוחנית" הנובעת מהמורשת הספרדית שלהן. על פי הממשלה, נמנעה הכניסה לבתי ספר אלו מכ-25 תלמידות. על פי דיווח, משרד החינוך ניצל למעשה את שליטתו בתקציב כדי לשכנע את אותם בתי ספר לשנות את מדיניותם כלפי חלק מהתלמידות הללו, אך בינאר דיווח העיתון "ידיעות אחרונות" כי 14 מקרים נותרו ללא פתרון. במאי הוציא משרד החינוך תקנות חדשות האוסרות על הדרישה ל"סמכות רוחנית" מיוחדת בבית כקריטריון לקבלה.

נציגי כנסיות נוצריות ציינו שקיצוצים בתקציב הממשלתי לבתי ספר פרטיים נוצרים שסווגו כ"מוכרים אך לא רשמיים" עלולים לגרום לבתי הספר שלהם להיסגר תוך חמש עד עשר שנים. הממשלה הציעה לממן במלואם את בתי הספר הנוצרים אם הם יהפכו לחלק ממערכת החינוך הציבורית, אך הכנסיות דחו את האפשרות הזאת ואמרו שכך הם יאבדו שליטה על שכירת מורים, קבלת תלמידים, ושימוש ברכוש בית הספר. בעקבות שביתה ב-2015 הבטיחה הממשלה להעביר עוד 50 מיליון שקלים (14.4 מיליון דולר) לבתי הספר, סכום שמתוכו קיבלו מנהיגי הכנסייה רבע ב-2016 ואת השאר ב-2017. מנהיגי כנסיות ציינו שהעברה זו סייעה בהפחתת חובותיהם מ-2015, אך לא פתרה את הגירעון השנתי שלהם או את הפערים הכספיים ביניהם לבין בתי הספר החרדיים, שגם הם סווגו כ"מוכרים אך בלתי רשמיים" אך קיבלו מימון ממשלתי מלא.

ב-31 ביולי פרסם משרד החינוך דו"ח שהראה שהתקציב השנתי לתלמיד בבתי הספר התיכוניים הדתיים היה ב-2016-17 33,016 ש"ח (\$9,500), 22 אחוזים גבוה יותר מבתי הספר התיכוניים הממלכתיים היהודים הלא דתיים ו-54 אחוזים גבוה יותר מבתי הספר הערבים, שתלמידיהם בעיקר מוסלמים. הסכום עבור בתי הספר התיכוניים הדרוזים היה דומה לסכום שניתן לבתי הספר הממלכתיים

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

היהודים הלא דתיים. הדו"ח גם מצא שהתקציב לתלמיד בבתי הספר היסודיים הדתיים היהודים היה גבוה ב-19 אחוזים מהתקציב לתלמיד בבתי הספר הממלכתיים היהודים הלא-דתיים וגבוה ב-4 אחוז מהתקציב לתלמיד בבתי הספר היסודיים הערבים.

"הפרנציסקנים בשירות ארץ הקודש" (The Holy See's, Custodian of the Holy Land) מנזר של המסדר הפרנציסקני, דיווח שעיריות מקומיות כמו תל אביב וחיפה המשיכו לדרוש מס רכוש על נכסי המנזר כגון מגורים של נזירים, אולמות קהילתיים, ובניינים אחרים שהם חלק מהמנזרים ושבהם לא מופעלים עסקים. גורמים רשמיים בכנסיות אמרו שהם שילמו חלק מהמסים השנתיים במחלוקת הללו במשך השנה והשאר היה נתון למו"מ. הממשלה הצהירה שרק נכסים המשמשים בעיקר לתפילה ושאינ עורכים בהם פעילויות עסקיות פטורים ממס רכוש על פי החוק, בעוד שארגונים דתיים חייבים לשלם מסים על רכוש ונכסים אחרים שלהם.

מנהיגים נוצרים דיווחו על קשיים מועטים בהשגת אשרות עבור אנשי דת המשרתים במדינה. אולם, גורמים רשמיים בכנסיות ציינו שהאשרה הניתנת לאנשי דת אינה מספקת לבעליה גישה להטבות חברתיות בסיסיות כגון ביטוח נכות או ביטוחי בריאות, גם עבור אלה ששירתו במדינה למעלה מ-30 שנה.

הממשלה המשיכה לאשר "דחיות" שנתיות של גיוס לשירות צבאי עבור חברים בעדי יהוה על סמך הצגת מסמכים על המשך זיקתם לקהילתם הדתית, אך בלי לאשר את זכותם להתנגדות מטעמי מצפון. היות וחברי הקהילה לא קיבלו פטור משירות צבאי, הם לא יכלו להשתתף בתכנית השירות הלאומי האזרחי כשירות חלופי.

עתירה לבית המשפט העליון מצד הארגון "יש גבול" קראה לשנות את הקריטריונים לפטורים משירות צבאי מטעמי מצפון כדי שיהיו שווים לקריטריונים של אלה הפטורים מטעמי אמונה דתית. בתגובה ראשונית של הממשלה נאמר ששני הפטורים מבוססים על סעיפים שונים של החוק לנסיבות שונות, והממשלה ביקשה לסגור את התיק עקב העדר עילה. בית המשפט קבע את המשך הדיון ליוני 2018.

מאז ספטמבר 2014 מאפשרת הממשלה לנוצרים ולאנשים המדברים בשפה הארמית לרשום את השתייכותם לקבוצה אתנית או לאומית הארמית במקום הערבית. דו"ח שפורסם ב-3 באפריל על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת מצא שרק 16 אנשים שינו את רישומם לקבוצה הארמית, נכון לפברואר.

משרד הפנים הכשיר את אנשי הדת הדרוזים והמוסלמים המועסקים על-ידי המדינה בעבודה מול משרדי ממשלה. כמחצית מאנשי הדת הדרוזים והמוסלמים בישראל מונו ומומנו על-ידי משרד הפנים. מנהיגים מוסלמים טענו שמשרד הפנים נהג באופן שגרתי לנטר ולהזמין ל"שיחות" את אלה שהמשרד חשד שהם מתנגדים למדיניות הממשלה. על פי הממשלה, אנשי הדת הדרוזים והמוסלמים האחרים אינם עובדי מדינה עקב העדפת הקהילה המקומית או בגלל העדר תקציב ממשרד הפנים. מנהיגים מוסלמים ציינו

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

ששופטי בתי הדין השרעיים, שהיו עובדי משרד המשפטים, היו המנהיגים הדתיים המועדפים עליהם. לא נותרו "מדרסות" (בתי מדרש מוסלמים) במדינה, ותלמידי דת מוסלמים נוסעים למדינות אחרות, בעיקר ירדן או הגדה המערבית, לצורך לימודיהם.

על פי העמותה "פורום דו-קיום בנגב לשוויון אזרחי", אישרה הממשלה בשנים האחרונות תכניות להקמת 15 עיירות ויישובים חדשים באזור הנגב שמרביתם מיועדים לאוכלוסייה היהודית. הרשויות אישרו תכניות ליישובים ששמותיהם "חירן", "דיה" ו"נווה גוריון" במקומם של כפרים בדואים קיימים. הרשויות תכננו את "דיה" שיחליף את הכפר הבלתי מוכר קטמאת ואת "נווה גוריון" שיחליף מספר בתים בכפר המוכר ביר הדאג'.

בעת פעולה משטרתית ב-18 בינואר להריסת בתים בכפר הבדואי הבלתי מוכר אום אל-חיראן כהכנה להחלפתו ביישוב יהודי ששמו חירן, ירתה המשטרה בתושב המקומי יעקוב אבו אלקיעאן, ובעקבות זאת פגעה מכוניתו של אבו אלקיעאן והרגה שוטר אחד. אבו אלקיעאן מת מפצעיו זמן קצר אחר כך. מנהיגי הכפר הביעו פתיחות לכל אופציה שתאפשר להם להישאר במקום, כולל חיים זה לצד זה עם השכנים היהודים ביישוב מורחב. עמותת "עדאלה" פנתה בכתב למועצה הארצית לתכנון ובנייה ב-7 באוגוסט, והביעה התנגדות לתקנות שנוסחו על-ידי האגודה השיתופית חירן על פיהן רק יהודים אורתודוקסים יוכלו לגור בחירן. עוד נאמר במכתב שהממשלה התכוונה להחליף את התושבים המוסלמים הגרים באום-אל-חיראן. 35 משפחות יהודיות בחסות "תנועת אור" הדוגלות בהתנחלות בתוך ישראל נותרו בחורשה שמחוץ לאום-אל-חיראן, כשהם חיים בקרוונים שנתרמו על-ידי הקק"ל, בעודם מחכים להשיג את האדמות. הקבוצה כללה כ-175 ילדים.

מספר מסגדים ובתי קברות שהיושייכים לוואקף מתקופת טרום-המדינה (השונה מהוואקף הירדני של אל-חראם א-שריף) עד שהוחרמו על-ידי המדינה אחרי מלחמת העצמאות מ-1948, נותרו סגורים ובלתי-נגישים, אפילו למוסלמים. מסגדים אחרים המשיכו לשמש לצרכים חילוניים. מנהיגי קהילות מוסלמים דיווחו שלא היו קשיים בהשגת אישורים מוניציפליים לבניית מסגדים ביישובים בעלי רוב מוסלמי. יחד עם זאת, הם ציינו שהאוכלוסייה המוסלמית בבאר שבע, שמונה כ-10,000 נפש, ממשיכה לנסוע לעיירות בדואיות סמוכות לצורך תפילה, היות והם אינם יכולים להשתמש במסגד בבאר שבע מהתקופה העות'מאנית אותו הממשלה הפכה למוזיאון לתרבות האסלאם בעקבות פסיקת בית המשפט העליון, ומאחר והממשלה סירבה לאשר בנייה של מסגד אחר במקומו.

צה"ל ממשיך להעסיק קציני דת יהודים אורתודוקסים בלבד; הממשלה מעסיקה אנשי דת שאינם יהודים בטקסי קבורה צבאיים כאשר חייל שאינו יהודי נפטר בעת שירותו. משרד הפנים ממשיך לספק איממים לניהול הלוויות צבאיות על פי המנהג המוסלמי. ביוני הוציא צה"ל תקנה חדשה המאפשרת הלוויות צבאיות חילוניות.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

במספר שכונות חרדיות, הציבו ארגונים פרטיים "שלטי צניעות" שדרשו מנשים להסתתר מעין הציבור כדי לא להסיח את דעתם של גברים אדוקים. לדברי מספר עמותות, השלטים מהווים הפרה של כבוד האדם והשוויון האישי. עיריית בית שמש נמנעה מציות לצו שיפוטי מינואר 2015 ומינואר 2016 שהורה להסיר את השלטים, דבר שהוביל את בית המשפט המחוזי בירושלים לפסוק ב-7 ביוני שהעירייה תישא בקנס של 10,000 ש"ח (\$2,900) עבור כל יום שהשלטים יישארו תלויים אחרי ה-6 ביולי. העירייה ערערה על ההחלטה לבית המשפט העליון, שקבע דיון בתיק למרץ 2018.

בית משפט השלום בירושלים קבע ב-21 ביוני שבקשות שהופנו על-ידי צוותי חברות תעופה אל נוסעות להחליף את מקום מושבן כאשר גבר חרדי מתנגד לשבת על-יד אישה, מהוות הפליה. על פי המרכז הרפורמי לדת ומדינה, בקשת נוסעת להחליף את מושבה בגלל המגדר שלה אינה שונה מבקשה לכל אדם שיעבור מקום בגלל גזע או דת. בית המשפט העניק 6,500 ש"ח (\$1,900) למתלוננת, אשה בשנות השמונים לחייה, נגד אל על אחרי שהיא החליפה את מקום מושבה בגלל בקשת דיילת במטוס ב-2015.

בפסיקה מה-12 בספטמבר חזר ואישר בית המשפט העליון שהרבנות הראשית היא בעלת הסמכות החוקית הבלעדית להנפיק אישורי כשרות, אישורים המאשרים את עמידתה של מסעדה בהלכות הכשרות היהודיות. הוא הרחיב, עם זאת, את האפשרות לאישורים אלטרנטיביים שאינם מטעם הרבנות, אישורים כגון כאלה של הארגון האורתודוקסי העצמאי "השגחה פרטית", באומרו שמסעדות ללא אישור כשרות רשאיות להציג "מצג אמת על הסטנדרטים שלהם ואופן הפיקוח על עמידתם בהם". התקשורת דיווחה ב-27 בספטמבר שהרבנות הראשית הטילה קנס של 2,000 ש"ח (\$580) על מסעדה ירושלמית שהציגה אישור חדש של "השגחה פרטית", שלדברי הארגון עולה בקנה אחד עם פסיקת בית המשפט העליון של ה-12 בספטמבר. דו"ח מבקר המדינה מחודש מאי קרא לרפורמה מקיפה של מערכת אסדרת הכשרות וביקר את המשרד לשירותי דת, הרבנות הראשית, והמועצות הדתיות המקומיות על כישלונות מבניים שאפשרו הונאה, בזבוז, פיקוח לקוי, ופרוטקציה משפחתית.

במרץ משכה עמותת "עדאלה" עתירה לבית המשפט העליון שהתנגדה לחוק שאסר יבוא בשר ללא אישור כשרות מהרבנות הראשית, אחרי שהשופטים ציינו שלתפיסתם החוק אינו מתייחס בצורה שונה כלפי יהודים חילוניים וכלפי לא-יהודים.

מקורות ציינו כי מספר מסעדות לא כשרות שהיו פתוחות בשבת שילמו קנסות שונים בהתאם לחוקים המקומיים.

זהות דתית נרשמה במרשם התושבים, אך לא על תעודות זהות רשמיות.

סעיף III. מצב הכבוד בחברה לחופש הדת

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

מאחר ודת ומוצא אתני היו קשורים לעתים קרובות באופן הדוק, היה קשה לסווג מקרים רבים ככאלה המבוססים באופן בלעדי על זהות דתית.

על פי ארגונים מיסיונריים, התייחסות החברה כלפי פעילות מיסיונרית והמרה לדתות אחרות המשיכה להיות שלילית. חלק מהיהודים המשיכו להתנגד לפעילות מיסיונרית המכוונת כלפי יהודים, בטענה שזו הטרדה דתית, והגיבו בעוינות כלפי מומרים יהודים לנצרות, כגון יהודים משיחיים. עדי יהוה תיארו התקפות אלימות, כגון ההתקפה שביצעה אישה ב-20 ביולי נגד חברה בעדת יהוה בתל אביב, שהוכתה בפניה וברגליה. ב-29 ביוני עדי יהוה קיבלו מכתב ממשדד התביעה הכללית בו נאמר שהתביעה מסרבת לפתוח מחדש חקירה על התקפה שנערכה נגד הרצאה שלהם בראשון לציון על התנ"ך ביוני 2016, אחרי שהמשטרה סגרה את התיק ללא כתבי אישום באוגוסט 2016. באותה עת, על פי עדי יהוה, אמרה המשטרה שאינה יכולה לזהות את התוקפים, שאותם לא עצרה סמוך לתקרית, למרות ראיות מצולמות. עדי יהוה דיווחו שבערים מסוימות סירבו להשכיר להם אולמות ציבוריים, כגון בחולון ב-21 ביוני.

יהודים חרדים המשיכו להטריד מילולית מבקרים ומתפללים יהודים בכותל המערבי שלא צייתו למסורת היהודית האורתודוקסית כגון לבוש צנוע או הפרדה מגדרית ברחבת הכותל המערבי. חברים בתנועות היהודיות הקונסרבטיבית והרפורמית המשיכו להעביר ביקורת על ההפרדה המגדרית והכללים המכתיבים כיצד נשים יכולות להתפלל בכותל המערבי. נציגות קבוצת התפילה השווייטית "נשות הכותל" התלוננו על העדר מאמצים מצד המשטרה או סדרנים מטעם "הקרן למורשת הכותל המערבי", המנהלת את אתר הכותל המערבי, להתערב כאשר נשים וגברים חרדים התנכלו לעריכת תפילתן החודשית על-ידי צעקות, שריקות, ודחיפות. ב-27 בפברואר, הסיע "מרכז ליב"ה", ארגון יהודי אורתודוקסי העובד באופן הדוק עם הרבנות הראשית, באוטובוסים למעלה מ-1,000 תלמידות בתי ספר להשתתף בהפגנה נגד התפילה החודשית, על פי דיווחים תקשורתיים. "נשות הכותל" הגישו עתירה לבית המשפט העליון במרץ בדרישה לחייב סדרנים ושוטרים למנוע הפרעות לתפילה שלהן. בית המשפט קבע דיון בנושא ל-14 בינואר 2018.

נמשכו המתחים בין הקהילה החרדית לבין ישראלים אחרים, בנושאים שונים כולל נושאים הקשורים לשירות בצה"ל, דיוור, תחבורה ציבורית, והשתתפות בכוח העבודה. התקשורת דיווחה על התקפות ואיומים מצד תוקפים חרדים על חיילים ועל מי שמעודד התגייסות גברים חרדים לצה"ל, כולל זריקת אבנים לעבר שר הביטחון אביגדור ליברמן ב-8 באוגוסט, הצבת שלטים עם איומים נגד ראש אכ"א אלוף מוטי אלמוז במאי וביוני, ושריפת בובות בדמות חיילי צה"ל ב-13 במאי. בנובמבר, הורה בית משפט השלום ברמלה לפעילים חרדיים לשלם לקצין צה"ל חרדי פיזיים בסך 650,000 ש"ח (\$187,000) על הוצאת דיבה, על פי דיווחי התקשורת. התנגשויות ומחאות בין תושבים חילוניים וחרדיים שמקורן בסכסוכים על תקציבים והשימוש בבנייני ציבור, על פי דיווחים, התרחשו בעיר הדרומית ערד בספטמבר.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

המשיכו דיווחים על גברים חרדיים שירקו על לובשי ביגוד של אנשי דת נוצריים, לדברי מנהיגים כנסייתיים. פעילים מוסלמים דיווחו על נשים מוסלמיות לובשות חג'אב שהוטרו באוטובוסים ציבוריים בתל אביב-יפו.

נהגים שהפעילו כלי רכב ממונעים בתוך או ליד שכונות חרדיות בירושלים בשבת (ערב שישי עד ערב שבת) דיווחו על תקריות מטרידות, כגון קללות או יריקות, מצד תושבים יהודים-חרדים-קיצוניים באותן שכונות.

למרות שהרבנות הראשית ורבנים מזרמים שונים המשיכו להרתיע מפני ביקורים של יהודים במתחם הר הבית/אל-חראם א-שריף, מספר רבנים חרדים המשיכו לומר שהכניסה לאתר מותרת. קבוצות כמו "נאמני הר הבית" ו"מכון המקדש" המשיכו לקרוא להגדלת הגישה היהודית להר הבית, וכן לבניית בית המקדש היהודי השלישי באתר.

הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית, שהממשלה הכריזה עליו כבלתי-חוקי בנובמבר 2015, המשיך לדבר על הר הבית/אל-חראם א-שריף כ"תחת מתקפה" עקב מה שנחשב למספר גדול של מבקרים יהודים ועקב ההתקנה הזמנית של אמצעים ביטחוניים על-ידי הממשלה אחרי המתקפה מה-14 ביולי באתר.

התנגדות חרדית למצעדי גאווה להט"בים מחוץ לתל אביב הובילו לעתים לאיומים והתקפות. ב-22 ביוני, עצרה המשטרה אדם חרדי עם סכין בסמוך למצעד הגאווה בבאר שבע.

פעילים שהעידו בדיון בכנסת על צעירים להט"בים דיווחו שמספר קטינים שביטאו את העדפותיהם המיניות בקהילות דתיות נאלצו להתמודד עם גירוש מבתיהם והכתמת שמם על יד רבנים שאמרו שהם לוקים בנפשם, דבר שהוביל למספר ניסיונות התאבדות.

קבוצות יהודיות המתנגדות להמרת הדת של יהודים לדתות אחרות כמו "יד לאחים" דחקו בנשים יהודיות להימנע מלצאת עם גברים לא-יהודים, לדוגמה על-ידי פוסטים ברשתות החברתיות שעודדו נשים במערכות יחסים רומנטיות עם גברים השייכים ל"מיעוט" לטלפן לקו החם של הקבוצה. הקבוצה המשיכה להציע סיוע לנשים יהודיות ולילדיהן "להימלט" מחיים בצוותא עם גברים ערבים, לעתים על-ידי "השקת מבצעי מילוט כמו-צבאיים מכפרים ערביים עוינים", על פי אתר האינטרנט של "יד לאחים".

ארגון "להבה", המתואר בעיתונות כקבוצה יהודית ימנית קיצונית המתנגדת למערכות יחסים רומנטיות בין יהודים ללא-יהודים, התמודדה עם האשמות פליליות של אלימות כלפי גברים ערבים שלטענת "להבה" קיימו מערכות יחסים עם נשים יהודיות. בעקבות עתירה לבית המשפט העליון מצד "המרכז הרפורמי לדת ומדינה", הודיעו הרשויות למנהיג "להבה", בן-ציון גופשטיין ב-13 בנובמבר שהוא עשוי להיות מואשם בהסתה לאלימות, גזענות, טרור, ושיבוש הליכי חקירה, לאחר שימוע.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

על פי מקורות שערכו חתונות יהודיות מחוץ לסמכות הרבנות הראשית (כלומר, ללא רישום הנישואין), הניסוח המעורפל של החוק העוסק בעורכי טקסי נישואין כאלה, יחד עם אי-אכיפת החוק על-ידי הממשלה, אפשרו לחתונות יהודיות אורתודוקסיות ולא אורתודוקסיות להיערך בגלוי שלא דרך הרבנות, בדרך כלל כמחאה נגד סמכותה של הרבנות. מרבית היהודים הישראלים, כולל אלה החילוניים, המשיכו להשתמש בשירותיהם של רבנים חרדיים בעלי אישור מהרבנות הראשית לעריכת חתונותיהם. הדרך היחידה שבה יהודים יכולים לקבל את הכרת המדינה בחתונה לא-אורתודוקסית היא להתחתן מחוץ למדינה ואחר כך לרשום את הנישואין במשרד הפנים. כ-11 אחוזים מהנישואים שנרשמו במשרד הפנים ב-2015, השנה האחרונה שיש עליה נתונים, נערכו בחו"ל, על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

התנועה הרפורמית, התנועה הקונסרבטיבית, והארגון היהודי החילוני "ישראל חופשית" השיקו בקיץ 2016 קמפיין ל"חתונה שוויונית" ברדיו, בכרזות ובשלטי רחוב לעורר מודעות בקרב יהודים על אפשרויות נישואין מחוץ למסגרת הרבנות הראשית, למרות שנישואין כאלה לא יקבלו הכרה ממשלתית. הקמפיין לחתונות אלטרנטיביות, המפנה את הציבור אל שלוש התנועות היהודיות הלא-אורתודוקסיות (הקונסרבטיבים, הרפורמים והחילוניים), הוביל לזעם בקהילות החרדיות ולהתנגדות מצד הרבנות הראשית לממונה הממשלתי על השידורים המסחריים. משחיתים קרעו את חלק מכרזות הקמפיין בירושלים.

אלפי נשים יהודיות נלכדו בשלבים שונים של סירוב גט פורמלי או בלתי-פורמלי, בייחוד בקהילות החרדיות והחרדיות-קיצוניות, על פי "מרכז רקמן לקידום מעמד האישה" של אוניברסיטת בר אילן. ביוני, בעקבות ההנחיות החדשות מטעם פרקליט המדינה שפורסמו בנובמבר 2016, אישרו בתי הדין הרבניים בירושלים ובחיפה בפעם הראשונה בקשות לפתיחת הליכים פליליים על-ידי פרקליטות המדינה נגד שני סרבני גט. שינוי זה מאפשר הוצאת בקשות הסגרה נגד בעלים החיים בחו"ל, המהווים למעלה מ-80 אחוזים מהתיקים הפתוחים של בתי הדין הרבניים, על פי דיווחי התקשורת. על פי הממשלה, ההנחיות החדשות משנות את מעמד סרבנות הגט מתופעה אזרחית הנוגעת לפרט לתופעה חברתית שהציבור מוטרד ממנה, דבר שיסייע לחיסולה של התופעה. שתי החקירות הפליליות נמשכות נכון לנובמבר.

"מרכז רקמן" ציין שבמקרים מסוימים בעלים של נשים התנו את מתן הגט בויתור האשה על דרישות סחטניות, כגון בעלות על רכוש או משמורת ילדים. ילד הנולד לאשה שעדיין נשואה לגבר אחר נחשב לממזר (צאצא של מערכת יחסים אסורה) על פי ההלכה, מה שמגביל את אפשרויות הנישואין שלו בקהילה היהודית. בתי הדין הרבניים דיווחו ב-19 באוגוסט שהם הצליחו להשיג 211 גיטין ב-2016, והתקשורת דיווחה שיש בבתי הדין עדיין כ-150 תיקים פתוחים כאלה.

בעקבות הריגתם ב-14 ביולי של שני שוטרים דרוזים ישראלים על-ידי שלושה תוקפים מוסלמים ישראלים, ירו חשודים בלתי-מזוהים בתקריות נפרדות ב-16 ביולי וב-17 ביולי זרקו רימוני הלם על מסגדים בעיר מע'אר, עיר מעורבת של תושבים דרוזים, מוסלמים ונוצרים, וגם עירו של אחד מקורבנות

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

המתקפה. מנהיגי דת מוסלמים ודרוזים נקטו צעדים להורדת המתח, כגון ביקור של מנהיגים מוסלמים אצל המשפחות הדרוזיות המתאבלות, אך ביטויים של טינה וחשש בין שתי הקבוצות נמשכו בעקבות המשבר, בייחוד ברשתות החברתיות. באוגוסט דיווחה התקשורת שאימם מוסלמי בכפר קרע הוביל קמפיין ציבורי מצליח לסיכול בחירתו של מנהל דרוזי לבית הספר המוסלמי בגלל דתו.

שומרים בבית קברות מוסלמי ביפו גילו מספר מצבות שנופצו ב-23 באפריל. כמו כן באפריל, דיווחה התקשורת שפושעים לא מזוהים ציירו סמלי שטן בצבע שחור ובצבע כסף על קירות כנסייה רוסית-אורתודוקסית בחיפה. על-פי הפטריארך הלטיני בירושלים, ב-20 בספטמבר ניפצו אלמונים חלונות צבעוניים וביצעו מעשי השחתה נוספים בכנסיית סנט סטפן במנזר בית ג'מאל ליד בית שמש. התובע המחוזי בירושלים האשים גבר חרדי ב-4 בספטמבר בציורי גרפיטי ואיומי מוות נגד מנהיגים יהודים רפורמים שצוירו על קיר בית כנסת רפורמי ברעננה בנובמבר 2016.

למעלה מ-1,000 נוצרים ישראלים ביקרו במשך השנה בלבנון באתרים קדושים לנצרות בסיורים מאורגנים, בעקבות תיוכם של אנשי דת נוצרים בין ממשלת ישראל לממשלת לבנון, על פי דיווחי התקשורת.

מגוון של עמותות המשיכו לנסות לבנות גשרי הבנה ודו-שיח בין קהילות דתיות לבין קהילות חילוניות יהודיות, כולל "נווה שלום – ואחת אל-סלאם", "יוזמת קרן אברהם", "גבעת חביבה", בתי הספר הדו-לשוניים "הגר" ו-"יד ביד", "חדו"ש", "המרכז הרפורמי לדת ומדינה", "מוזאיקה", ו"מפגשים בין-דתיים".

עמותת "תג מאיר" המשיכה לארגן ביקורים לאזורים שבהם התרחשו התקפות "תג מחיר" ונתנה חסות לפעילויות לקידום הסובלנות בתגובה להתקפות. התקפה אחת כזאת התרחשה ב-9 במאי בכפר הערבי נאעורה, שם חתכו משחיתים אלמונים את הצמיגים של תשעה כלי רכב וכתבו גרפיטי אנטי-מוסלמי על קיר סמוך, על פי דיווחי התקשורת.

סעיף IV. מדיניות ומעורבות ממשלת ארצות הברית

בביקורו במאי, נפגש הנשיא עם ראש הממשלה וגורמים רשמיים ממשלתיים אחרים. הדיונים כללו מאבק באלימות דתית, התגברות על אפליה דתית, ובניית עתיד של אמון, הרמוניה, סובלנות, וכבוד לבני כל הדתות. הוא ביקר באתרים דתיים ובאתר "יד ושם" לזכר השואה בירושלים.

לאור המתיחות המוגברת בהר הבית/אל-חראם א-שריף בעקבות התקפת הטרור באתר ב-14 ביולי, שוחחו השגריר ואנשי השגרירות עם גורמים ממשלתיים וחברי כנסת על חשיבות השמירה על הסטטוס קוו המוסכם בהר הבית/אל-חראם א-שריף וההימנעות מהסלמת המתח בפעולות או בהצהרות פרובוקטיביות. בפגישות עם גורמים בממשלה הדגישו אורחים בכירים מטעם ממשל ארה"ב ואנשי

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

השגרירות גם את חשיבות הפלורליזם הדתי והכבוד לכל הקבוצות הדתיות, כמו בנאום השגריר ב-27 ביוני באירוע שנערך בחסות "בני ברית".

ביולי, ביקר היועץ המיוחד למיעוטים דתיים במזרח התיכון ובדרום/מרכז אסיה בירושלים, תל אביב, חיפה ונצרת לדיונים עם גורמים רשמיים בממשלה וקבוצות מיעוטים דתיים, כולל מוסלמים, נוצרים, דרוזים, ובהאים, וכן עם נציגי יהודים אורתודוקסים, קונסרבטיבים, ורפורמים. הם דנו בקשת רחבה של נושאים הנוגעים לקבוצות מיעוטים דתיות, להתייחסות שוויונית, ולמקרי אלימות ממניעים דתיים.

יוזמות בתמיכת השגרירות התמקדו בדיאלוג בין-דתי ופיתוח קהילתי, ותמכו בחברה משותפת לאוכלוסיות ערביות ויהודיות, כולל כנסים שבהם דיברו אנשי השגרירות בזכותם של אנשי כל הדתות לקיים את דתם בשלום, תוך כיבוד האמונות והמנהגים של שכניהם.

אנשי השגרירות השתתפו באירועים דתיים שאורגנו על-ידי קהילות יהודיות, מוסלמיות, דרוזיות, נוצריות ובהאיות, וביטחו את תמיכת ארה"ב בסובלנות ובחשיבות הפתיחות לבני קבוצות דתיות אחרות. בבמות הרשתות החברתיות בחסות השגרירות.

השגרירות ערכה אירועים שכללו סעודת רמדאן אל-פיטר בין-דתית, קבלת פנים בין-דתית לקראת ראש השנה וסעודת חג הודיה בין-דתית. השגרירות גם קידמה את הפחתת המתחים בין קהילות דתיות והגברת התקשורת הבין-דתית ושותפות בתוך החברה על-ידי כינוס של נציגי קהילות דתיות רבות לקידום מטרת משותפת ולהחלפת ידע וניסיון שנצברו. תכניות השגרירות תמכו ביוזמות חינוכיות וקהילתיות יהודיות-ערביות מעורבות לצמצום מתחים חברתיים ואלומות, כולל פרויקט "הפורום להסכמה אזרחית" שהפגיש בין אזרחים חרדים וערבים ליצירת סדר יום אזרחי משותף ולעריכת פעולות הקשורות לבעיות חברתיות המטרידות את קהילותיהם, בנוסף לפרויקט התומך בקיום דו-שיח בין נשים דתיות יהודיות וערביות.

השגרירות תמכה דרך מענקים בארגונים הפועלים למען סובלנות דתית בקרב קבוצות שונות, כגון פרויקט של מרכז חינוך ליאו באק לציון בין-דתי של חג המולד וחנוכה, שנערך ב-20 בדצמבר בשכונה מעורבת יהודית-ערבית בחיפה. למעלה מ-250 ילדים ערבים ויהודים והוריהם חוו דרכים שונות לחגוג מסורות דתיות כקהילה מלוכדת.

השגרירות תמכה בפרויקט של עמותת "צופן" להפחתת המתחים הבין-דתיים ובין-קהילתיים בין אזרחי המדינה הערבים והיהודים דרך שילוב כלכלי של שתי הקהילות ויצירה של מחזורים ברי-קיימא של שיתוף פעולה בין-קבוצתי. פעילויות הפרויקט מקדמות את השתתפות אזרחים ערבים בתעשיית ההיי-טק הישראלית, תוך גיוון סביבות עבודה וסיוע לשיתופי פעולה בין-קבוצתיים. בנוסף, תמכה השגרירות בפרויקט שהפגיש אמניות יהודיות, מוסלמיות ונוצריות בחיפה, ירושלים ובלוד, פעל למען העצמתן כלכלית ועודד דו-שיח בין-דתי.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

הגדה המערבית ועזה

דו"ח חופש הדת הבינלאומי – 2017

תקציר מנהלם

פרק זה כולל את הגדה המערבית ועזה והנושאים הנוגעים בעיקר לתושבים הפלסטינים של ירושלים. סוגיות הקשורות בעיקר לתושבים ישראלים בירושלים נדונות בפרק "ישראל ורמת הגולן". ב-6 בדצמבר 2017 הכירה ארצות הברית בירושלים כבירת מדינת ישראל. עמדת ארצות הברית היא שהגבולות הספציפיים של ריבונות ישראל בירושלים נתונים למשא ומתן בין הצדדים בסוגית הסדר הקבע.

הרשות הפלסטינית (רש"פ) הפעילה דרגות סמכות משתנות בגדה המערבית אך לא בירושלים. למרות שחוקי הרש"פ חלים על רצועת עזה, לא הייתה לרש"פ סמכות שם, והחמאס המשיך להפעיל שליטה בפועל על הביטחון ועל עניינים נוספים. חוק היסוד של הרש"פ, המשמש כחוקת-ביניים, קובע שאסלאם היא הדת הרשמית ועקרונות השריעה ישמשו כמקור החקיקה העיקרי אך מספק מקום לחופש האמונה, הסגידה, וקיום טקסים דתיים, אלא אם כן נושאים אלה מפירים את הסדר הציבורי או את כללי המוסר. החוק גם אוסר הפליה ממניעים דתיים, קורא לכבד את "כל שאר הדתות האלוהיות", וקובע שכל האזרחים שווים על פי החוק. האלימות נמשכה בין פלסטינים לבין ישראלים בירושלים, בעזה ובגדה המערבית. ב-14 ביולי שלושה תוקפים ערבים ישראלים ירו למוות בשני שוטרים ישראלים ופצעו שוטר שלישי בכניסה למתחם אל-חראם א-שריף/הר הבית בירושלים. בהסתמך על שיקולים ביטחוניים, סגרה משטרת ישראל זמנית את המתחם וביטלה את תפילות המוסלמים ביום שישי בפעם הראשונה מאז 1969. הדובר מטעם נשיא הרש"פ מחמוד עבאס מסר בהצהרה פומבית כי עבאס גינה בשיחה עם ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו את ההתקפה ואת כל מעשי האלימות. ממשלת ישראל הנהיגה אמצעי בטחון חדשים חד-צדדיים לכניסה למתחם, תוך הסתמכות על הצורך לחזק את הביטחון. הוואקף המוסלמי של ירושלים (הנאמנות האסלאמית של ממשלת ירדן ומוסד הצדקה המנהל את האתר) דחה את השינויים הללו כהפרה של הסטטוס קוו. פלסטינים ערכו שביתות שבת ומחאות ואירעו התנגשויות בין פלסטינים לבין כוחות בטחון ישראלים. הרבנות הראשית המשיכה לאסור מבחינה דתית ביקורים של יהודים באל-חראם א-שריף/הר הבית מסיבות של טומאה וטהרה; אולם, ביקורים של פעילי הר הבית באתר בסיוע הרשויות הישראליות התרבו עד להיקפים חסרי תקדים לאורך השנה. ממשלת ישראל, בהתאם להבנות הסטטוס קוו, אוסרת על קיום תפילות של לא-מוסלמים באל-חראם א-שריף/הר הבית, אך משטרת ישראל התחילה להיות סובלנית יותר כלפי תפילות חרישיות של יהודים וטקסים דתיים אחרים המתבצעים באתר, כך על פי קבוצות של תנועת הר הבית וכלי תקשורת ישראלים. ממשלת ישראל המשיכה להטיל הגבלות לסירוגין על גישתם של פלסטינים לאתרים דתיים, כולל אל-חראם א-שריף/הר הבית, בהסתמך על שיקולים ביטחוניים. הגבלות תנועה המשיכו למנוע תנועת מוסלמים ונוצרים בין הגדה המערבית וירושלים. קבוצות הטפה דתיות לא מוכרות על-ידי הרש"פ נתקלו בקשיים בהשגת אישורים לקבלת מסמכי אישיים שהם הנפיקו. כמה מערוצי התקשורת הרשמיים של הרש"פ וכן הרשתות

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

החברתיות הקשורות לתנועת הפת"ח השלטת הכלילו תכנים המשבחים או המוחלים על מעשי אלימות, ולעתים מכנים את התוקפים כ"שאהידים". הופיעו גם מספר תכנים אנטישמיים בכלי תקשורת שבשליטת הפת"ח והרש"פ. נשיא הרש"פ עבאס חזר והתחייב לפעול למען שאיפות לאומיות פלסטיניות באמצעים לא אלימים במספר הצהרות ציבוריות. אולם מנהיגים פלסטיניים, כולל הנשיא עבאס, לא גינו באופן עקבי התקפות טרור של פרטים ולא דיברו בפומבי נגד חברים במוסדותיהם שדגלו באלימות. החמאס, המסווג בארה"ב כארגון טרור בעל שליטה דה פקטו בעזה, הגי'האד האסלאמי הפלסטיני, וקבוצות קיצוניות נוספות הפיצו חומרים אנטישמיים והסיתו לאלימות באמצעות ערוצי התקשורת המסורתיים וברשתות החברתיות, וכן בעצרות ובאירועים נוספים. החמאס גם המשיך לאכוף הגבלות על אוכלוסיית עזה על לפי הפרשנות האסלאם והשריעה שלו. מנהיגים בכירים ישראלים ופלסטינים גינו צורות שונות של עבירות ממניעים אידיאולוגיים כולל מעשי אלימות של יהודים, יחידים וקבוצות, נגד פלסטינים, של וכן עבירות רכוש. ממשלת ישראל אסרה או עצרה חשודים לכאורה בהתקפות כאלה, והגישה כתב אישום נגד רב בולט מהתנחלות בגדה המערבית על הסתה לאלימות נגד פלסטינים. קבוצות מקומיות לזכויות אדם והתקשורת דיווחו, עם זאת, שהרשויות הרשיעו עבריינים לכאורה לעתים נדירות. ממשלת ישראל העבירה ביקורת על קביעת ארגון האו"ם לשיתוף פעולה בינלאומי בחינוך, במדע ובתרבות (אונסק"ו), ביולי, שהעיר העתיקה של חברון, כולל מערת המכפלה/מסגד אלאברהימי, היא אתר מורשת עולמי המצוי בסכנה, באומרם שאישור אונסק"ו לבקשה הפלסטינית להכיר בעיר העתיקה כאתר מורשת היה ניסיון מכוון למזער את הקשר היהודי והישראלי למקום.

היו מקרים של אלימות ממניעים אידיאולוגיים. מקורות ציינו כי התוקפים היו מונעים על-ידי מגוון גורמים. במספר מקרים הצדיקו המבצעים את האלימות בנימוקים דתיים. לדוגמה, צעירים פלסטינים זרקו אבנים במקרים רבים לעבר מבקרים יהודים בקבר יוסף בשכם. ב-21 ביולי, דקר תוקף פלסטיני והרג שלושה ישראלים, וכן פצע קשה אשה בהתנחלות חלמיש מצפון-מערב לרמאללה; ברשתות החברתיות ייחס התוקף את ההתקפה לאמצעי הביטחון של ישראל באל-חראם א-שריף/הר הבית. קבוצות ישראליות ופלסטיניות שונות המשיכו להתנגד לקשרים חברתיים ורומנטיים בין דתיים ולסוגים אחרים של שיתוף פעולה. אירעו מקרים של פשעים ממניעים אידיאולוגיים נגד פלסטינים, לדברי משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים ועמותות שונות.

בביקורו במאי בבית לחם, קרא הנשיא טראמפ בפומבי ל"עולם שליו יותר, בטוח יותר, וסובלני הרבה יותר." גורמים רשמיים מהקונסוליה הכללית של ארה"ב בירושלים נפגשו עם גורמים רשמיים פלסטינים בכירים על מנת לבטא את דאגתם לגבי התכנים הדתיים הלא-סובלניים והאדרת האלימות בתקשורת המסורתית וברשתות החברתיות, ולבקש את הסרת התכנים הללו. גורמים רשמיים מהקונסוליה הכללית נפגשו גם עם מנהיגי דת פלסטינים על מנת לדון בסובלנות דתית ובקשת נרחבת של סוגיות המשפיעות על הקהילות הנוצריות והמוסלמיות. גורמים רשמיים מהקונסוליה הכללית ביטאו דאגה לגבי החלטות אונסק"ו שנתמכה על-ידי הרש"פ שמזערה או התעלמה מהזיקה ההיסטורית והדתית של היהודים לחברון למסגד אלאברהימי/מערת המכפלה. פקידי ממשל בכירים מארה"ב, כולל היועץ המיוחד למיעוטים

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

דתיים במזרח הקרוב ודרום/מרכז אסיה נפגשו עם מנהיגים פוליטיים, דתיים ואנשי החברה האזרחית על מנת לקדם סובלנות ושיתוף פעולה נגד דעות קדומות על בסיס דת. גורמים רשמיים בקונסוליה הכללית נפגשו עם נציגי קבוצות דתיות כדי להבין את דאגותיהם אודות גישה לאתרים דתיים, כבוד כלפי כוהני דת, והתקפות על אתרים דתיים ובתי תפילה. פקידי הקונסוליה הכללית נפגשו גם עם מנהיגים נוצרים מקומיים על מנת לדון בנושאי הגירה נוצרית יציבה מירושלים ומהגדה המערבית. פקידי הקונסוליה הכללית דנו גם בנושא חסימת הגישה לקרקעות החקלאיות ולמנזר מקומי של הקהילה הנוצרית בבית גיאלא על עקב בניית גדר ההפרדה הישראלית בעמק כרמיזן. גורמים רשמיים של הוואקף המוסלמי בירושלים ואנשי דת מוסלמים אחרים נפגשו עם גורמים רשמיים מהקונסוליה הכללית לבטא את דאגתם עקב הגבלות הגישה של מוסלמים לאל-חראם א-שריף/הר הבית ונושאים נוספים הקשורים לאתר.

סעיף א. דמוגרפיה דתית

ממשלת ארה"ב אומדת את האוכלוסייה הפלסטינית בכ-2.7 מיליון בגדה המערבית ו-1.8 מיליון ברצועת עזה (אומדנים מיולי 2017) על פי אומדני ארה"ב, התושבים הפלסטינים בשטחים אלה הם בעיקר מוסלמים סונים. הלשכה הישראלית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) מעריכה שבירושלים חיים 536,600 יהודים ישראלים – אזור הכולל אזורים במזרח ירושלים שישראל כבשה במלחמת 1967 וסיפחה באופן חד-צדדי ב-1980 – המהווים כ-61 אחוזים מאוכלוסיית העיר הכוללת של 882,652. על פי הלמ"ס, כ-332,600 פלסטינים גרים בירושלים, שמתוכם כ-12,000 הם פלסטינים נוצרים, ועוד כ-2,000 תושבים נוספים שהם נוצרים לא-פלסטינים. לפי דיווחי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מתגוררים בהתנחלויות ישראליות בגדה המערבית כ-400,000 יהודים. על פי הערכות שונות, כ-50,000 נוצרים מתגוררים בגדה המערבית ובירושלים, ולפי דיווחי התקשורת, יש כאלף נוצרים המתגוררים בעזה. לפי דיווחי מנהיגים נוצרים מקומיים, ההגירה הפלסטינית הנוצרית נמשכה בקצב מהיר. מרבית הנוצרים הם יוונים-אורתודוקסים, השאר כוללים קתולים, קתולים-יוונים (מלכיתים), סורים-אורתודוקסים, ארמנים-אורתודוקסים, ארמנים-קתולים, קופטים, מארוניטים, אתיופים-אורתודוקסים, אפיסקופלים, לותרנים ובני עדות פרוטסטנטיות אחרות. הנוצרים מרוכזים בעיקר במזרח ירושלים, בית לחם, רמאללה, ושכם, וקהילות קטנות יותר קיימות במקומות אחרים. כ-360 שומרונים (חברי כת השומרונים, הקשורה אך נפרדת מהיהדות) וכן מספר קטן של נוצרים אוונגליסטים ועדי יהוה גרים בירושלים ובגדה המערבית.

סעיף א. מצב כיבוד חופש הדת מצד הממשלה

המסגרת המשפטית

התושבים בחלקים השונים של הגדה המערבית, ירושלים, ורצועת עזה כפופים לסמכות השיפוטית של הרשויות השונות. ישראלים ופלסטינים החיים בירושלים כפופים לחוק האזרחי והפילי הישראלי. ישראלים החיים בהתנחלויות בגדה המערבית כפופים נומינלית לחוק הצבאי אך הרשויות הישראליות

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

מחילות עליהם את החוק הישראלי האזרחי והפלילי בפועל. פלסטינים החיים בחלק של הגדה המערבית המוגדר כאזור C בהסכם אוסלו ב' כפופים למערכת השיפוט הצבאית של ישראל בעניינים פליליים וביטחוניים וכן בעניינים אזרחיים, בעוד שפלסטינים החיים באזור B כפופים לחוק האזרחי של הרש"פ ולחוק הצבאי הישראלי בעניינים פליליים וביטחוניים. למרות שעל פי הסכם אוסלו ב', רק חוקי הרש"פ האזרחיים והביטחוניים חלים על פלסטינים החיים באזור A של הגדה המערבית, ישראל מחילה את החוק הצבאי הישראלי בכל עת שצבאה נכנס לאזור A. רצועת עזה כפופה לסמכות השיפוטית של ממשלת רש"פ זמנית, למרות שחמאס מפעיל עליה שליטה בפועל.

חוק יסוד זמני חל על השטחים המצויים תחת הסמכות השיפוטית של הרש"פ. חוק היסוד קובע שהאסלאם הוא הדת הרשמית, אך קורא לכבד את "כל שאר הדתות האלוהיות". החוק מאפשר חופש אמונה, סגידה וקיום טקסים דתיים, אלא אם כן פעילות זו מפירה את הסדר הציבורי או את כללי המוסר. חוק היסוד הזה גם אוסר הפליה ממניעים דתיים וקובע שכל האזרחים שווים על פי החוק. חוק היסוד קובע כי עקרונות השריעה הם המקורות העיקריים לחקיקה.

אין תהליך ספציפי שבאמצעותו משיגים ארגונים דתיים הכרה רשמית; כל קבוצה דתית חייבת לנהל מו"מ נפרד לגבי מערכת היחסים הדו-צדדית שלה עם הרש"פ. הסדרי הסטטוס קוו מהמאה ה-19 שהושגו עם הרשויות העות'מאניות, הנשמרים על-ידי הרש"פ, מכירים בנוכחות ובזכויות של הכנסיות היווניות-אורתודוקסיות, הקתולית, הארמנית-אורתודוקסית, האשורית, הקופטית, האתיופית-אורתודוקסית, היווניות-קתולית והסורית-אורתודוקסית. הסכמים מאוחרים יותר עם הרש"פ הכירו בזכויות הכנסיות האפיסקופלית (האנגליקנית) והאוונגליסטית-לותרנית. קבוצות דתיות המוכרות חוקית מורשות לפסוק בענייני מעמד אישי כגון נישואים, גירושים, וירושה. הן יכולות להקים בתי דין דתיים לפסוק פסיקות המחייבות משפטית לגבי מעמד אישי וענייני רכוש מסוימים עבור חברים בקהילות הדתיות שלהם.

כנסיות שאינן מוכרות באופן רשמי, אך שיש להן הסכמים בלתי-כתובים עם הרש"פ על סמך העקרונות הבסיסיים של הסטטוס קוו, הכוללות את Assemblies of God, הכנסייה הנזירינית ומספר כנסיות נוצריות אוונגליסטיות אחרות, יכולות לפעול באופן חופשי. ישנן כנסיות שרשאיות למלא פונקציות רשמיות מסוימות כגון הנפקת רישיונות נישואין. כנסיות שאינן מוכרות על-ידי הרש"פ באופן כללי חייבות להשיג רשות חד-פעמית מיוחדת מהרש"פ לערוך חתונות או לפסוק בנושאי מעמד אישי אם קבוצות אלה רוצות שהטקסים יוכרו על-ידי ויירשמו על-ידי הרש"פ. אסור לכנסיות אלה לעסוק בהטפה להמרת דת. קיים מספר קטן של כנסיות כאלה שהתחילו לפעול בעשור האחרון ושמעמדן המשפטי נותר לא-ברור.

על פי החוק, מקבלים מוסדות ומקומות תפילה מוסלמיים תמיכה כספית מהממשלה.

חינוך דתי הוא חלק מתכנית הלימודים עבור תלמידים בכיתות א' עד ו' בבתי ספר ציבוריים שהרש"פ מפעילה. קיימים קורסי דת נפרדים למוסלמים ולנוצרים. תלמידים יכולים לבחור באיזו כיתה להשתתף אך

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

אינם יכולים להימנע משעורי דת. כנסיות מוכרות מפעילות בתי ספר פרטיים בגדה המערבית הכוללים הוראה דתית. בתי ספר אסלאמיים פרטיים פועלים גם הם בגדה המערבית. כנסיות מפעילות גם כן בתי ספר "מוכרים אך בלתי-רשמיים" (סוג של בתי ספר חצי פרטיים) במזרח ירושלים, והוואקף המוסלמי בירושלים מפעיל בתי ספר פרטיים במזרח ירושלים, שניהם כוללים הוראה דתית.

בתי דין דתיים אסלאמיים או נוצריים מטפלים בעניינים משפטיים הקשורים למעמד אישי, כולל ירושות, נישואין, נדוניה, גירושין, ומזונות לילדים. עבור מוסלמים, השריעה קובעת את הלכות המעמד האישי, בעוד שבתי דין כנסייתיים שונים פוסקים לגבי ענייני מעמד אישי עבור נוצרים. באופן חוקי, חברים בקבוצה דתית אחת יכולים להגיש בקשה לפסיקה בנושאי מחלוקת על מעמד אישי לסמכות של קבוצה דתית שונה אם בעלי הדין מסכימים שמתאים להם לעשות זאת.

החוק הפלסטיני קובע שבמועצה המחוקקת הפלסטינית בת ה-132 חברים (שלא נפגשה מאז 2007) יקצו ששה מושבים למועמדים נוצרים, שיש להם גם זכות להתחרות על מושבים נוספים. אין מושבים השמורים לחברים בקבוצה דתית זו או אחרת. צו נשיאותי דורש שנוצרים יעמדו בראש תשע מועצות עירוניות בגדה המערבית (כולל רמאללה, בית לחם, ביר זית, ובית ג'אלא) וקובע מכסה לנוצרים עבור 10 מועצות עירוניות בגדה המערבית.

חוקי הרש"פ אוסרים על פלסטינים למכור קרקעות בבעלות פלסטינית ל"כל אדם או תאגיד [אן] גוף משפטי בעל אזרחות ישראלית, החי בישראל או פועל מטעמה." על פי חוקי ישראל, אסור ל"רשות מקרקעי ישראל" (רמ"י), המנהלת 93 אחוזים מאדמות ישראל, להחכיר קרקעות לאזרחים זרים.

נוהגים ממשלתיים

פסקה מסכמת: האלימות בין פלסטינים לבין כוחות בטחון ישראלים נמשכה. מאחר ודת ומוצא אתני או לאום היו קשורים באופן הדוק לעתים קרובות, קשה לסווג מקרים רבים של אלימות באופן בלעדי על בסיס זהות דתית. ב-14 ביולי, ירו שלוש ערבים ישראלים מוסלמים והרגו שני שוטרים דרוזים ממשטרת ישראל ופצעו שוטר שלישי בכניסה למתחם אל-חראם א-שריף/הר הבית, דבר שגרם למשטרת ישראל לסגור את המתחם ולבטל את התפילות המוסלמיות של יום ששי. בעקבות פתיחתו מחדש של המתחם, התקינה משטרת ישראל אמצעי בטחון חדשים בכניסות שבהם משתמשים מתפללים מוסלמים. הוואקף המוסלמי של ירושלים דחה את האמצעים, ותיאר אותם כהפרה של הסטטוס קוו בין רשויות ישראל וירדן. בעקבות מחאות בירושלים ובגדה המערבית, פירקה משטרת ישראל את הציוד. בהתאם להסדרי הסטטוס קוו עם הוואקף, המשיכה ממשלת ישראל לאסור על קיום תפילות של לא-מוסלמים ודתות אחרות באל-חראם א-שריף/הר הבית, אך משטרת ישראל התחילה להיות סובלנית יותר כלפי תפילות חרישיות של יהודים וטקסים דתיים אחרים המתבצעים באתר, כך על פי הוואקף ומשקיפים מטעם עמותות רבות. תוך הסתמכות על נימוקים ביטחוניים, הטילה ממשלת ישראל גם הגבלות גישה על

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

מתפללים מוסלמים, דבר, שלדברי הוואקף, היה הפרה של הסטטוס קוו. שכללו הגבלות גיל זמניות גורפות במועדים שונים במשך השנה. ביקורים של פעילי הר הבית יהודים גדלו למספרים חסרי תקדים, במיוחד בחגים היהודיים ובחגים ישראלים לאומיים. מספר עמותות ישראליות וחברי כנסת אמרו שהסדר הסטטוס קוו מגביל את חופש הפולחן של יהודים. ממשלת ישראל המשיכה להרשות הן למוסלמים והן לנוצרים להתפלל בכותל המערבי, למרות שמטרת ישראל הגבילה לעתים קרובות את הגישה של פלסטינים לרחבת הכותל המערבי עקב מה שהיא הגדירה כסיבות ביטחוניות. מנהיגים פוליטיים ודתיים שונים מישראל ומהרש"פ המשיכו לגנות אלימות ממניעים אידיאולוגיים. משטרת ישראל וצה"ל דיווחו על חקירת המקרים הידועים של התקפות ממניעים דתיים וביצוע מעצרים במידת האפשר, למרות שעמותות, מוסדות דת, והתקשורת המשיכו להצהיר שמעצרים אלה הובילו לעתים נדירות להעמדות לדין פוריות. ממשלת ישראל העבירה ביקורת על קביעת אונסק"ו ביולי שהעיר העתיקה בחברון, כולל מסגד אלאבראהימי/מערת המכפלה היא אתר מורשת עולמי המצוי בסכנה בתחום פלסטין. הישראלים ציינו שאישור אונסק"ו לבקשה הפלסטינית להכיר בחברון כאתר מורשת היה ניסיון מכוון למזער את הקשר היהודי והישראלי למקום.

ב-14 ביולי, ירו שלוש תוקפים ערבים ישראלים והרגו שני שוטרים ישראלים ופצעו שוטר שלישי בכניסת באב אל חוטה למתחם אל-חראם א-שריף/הר הבית. תוך ציון חששות ביטחוניים, סגרה משטרת ישראל את המתחם וביטלה את תפילות יום השישי של המוסלמים בפעם הראשונה מאז 1969, כאשר מבקר אוסטרי הצית את דוכן המטיף במסגד אל-אקצא. משטרת ישראל פתחה מחדש את אל-חראם א-שריף/הר הבית ב-16 ביולי לתושבי העיר העתיקה אך התקינה ציוד חדש לבדיקות ביטחוניות, כולל גלאי מתכות בכניסות לאתר ששימשו את המתפללים המוסלמים. הוואקף דחה את האמצעים הללו, ותיאר אותם כהפרה של הסטטוס קוו. מתפללים מוסלמים סירבו להיכנס לאתר עד לביטול המלא של אמצעי הביטחון החדשים הללו. המחאות כללו "ימי זעם", שביתות שֶׁבֶתת, ותפילות. היו דיווחים על התנגשויות בין כוחות בטחון ישראלים עם מפגינים ישראלים במזרח ירושלים, עזה, ובגדה המערבית עד ה-27 ביולי. המתח ירד ב-27 ביולי, והמוסלמים חזרו לאל-חראם א-שריף/הר הבית כאשר משטרת ישראל סיימה את סילוק כל הציוד החדש שהותקן.

ממשלת ישראל המשיכה לשלוט בגישה לאל-חראם א-שריף/הר הבית. משטרת ישראל המשיכה להיות אחראית לביטחון, כאשר שוטרים מוצבים הן בתוך המתחם והן מחוץ לכל כניסה. השוטרים הישראלים ערכו סיורים שגרתיים ברחבת ההר והסדירו את תנועת הולכי הרגל שנכנסו אל ויצאו מן האתר. פת"ח וסיעות פוליטיות פלסטיניות אחרות ארגנו מחאות (לעתים תוך שימוש במונח "ימי זעם") לאורך כל השנה וקראו לפלסטינים להגן על אל-חראם א-שריף/הר הבית.

הרבנות הראשית המשיכה לאסור מסיבה דתית ביקורים של יהודים באל-חראם א-שריף/הר הבית מסיבות טומאה וטהרה. יחד עם זאת, מספר ביקורים של פעילי הר הבית יהודים במתחם בסיוע הרשויות הישראליות גדל שוב במהלך השנה להיקפים חסרי תקדים. הוואקף ביטא דאגה עקב ריבוי ניסיונות

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

פעילים אלה להתפלל באתר תוך הפרת הסטטוס קוו, וכן עקב קריאות נמשכות של מספר פעילים להרוס את מסגד אל-אקצא ולהחליפו בבית המקדש היהודי השלישי. על פי הוואקף המוסלמי בירושלים, פעילים הקשורים לתנועת הר הבית ערכו 25,628 ביקורים לאתר במשך השנה, לעומת כ-14,800 ב-2016. מספר הביקורים ביום אחד הגיע לשיא של 1,079 בתשעה באב (1 באוגוסט), יום המציון טרגדיות רבות בהיסטוריה היהודית, כולל חורבן בית המקדש היהודי. העלייה בביקורים בתשעה באב עורר ביקורת מצד הרב הראשי הספרדי לישראל, שחזר על ההצהרה שההליכה באתר אסורה על פי ההלכה היהודית. על פי קבוצות תנועת הר הבית והוואקף, במשך השבוע של סוכות ערכו פעילים 2,266 ביקורים, גידול של 40 אחוזים לעומת אותה התקופה ב-2016. משטרת ישראל אפשרה לקבוצות רבות לבקר באתר בו-זמנית, והגדילה את מספר המבקרים המותר לכל קבוצה ללמעלה מ-70 אנשים, על פי הוואקף, קבוצות פעילי הר הבית, ודיווחים תקשורתיים. בהתאם להליכים שהונהגו בעבר, הודיעה משטרת ישראל על סגירה זמנית של אל-חראם א-שריף/הר הבית למבקרים לא-מוסלמים במשך עשרת הימים האחרונים של הרמדאן; אולם, היו מספר פעמים שבהם המשטרה הרשתה למבקרים לא-מוסלמים לבקר באתר באותה תקופה.

פרשנות הסטטוס קוו לגבי אל-חראם א-שריף/הר הבית אוסרות תפילות של לא-מוסלמים במתחם, דבר, שלדברי מספר עמותות ישראליות מגביל את חופש הדת של יהודים. למרות זאת, קיימו מספר קבוצות יהודיות שלוו על-ידי משטרת ישראל אירועים דתיים כמו תפילות, נישואין והשתחויות. שכיחות מעשים כאלה באתר עלתה לעומת שנים קודמות, על פי דווחי עמותות מקומיות, התקשורת, וקבוצות של תנועת הר הבית, שדיווחו גם על שינויים במערכת היחסים של המשטרה ופעילי הר הבית שיצרו סביבה מתירנית יותר לתפילה חרישית. במספר מקרים, פעלה משטרת ישראל למנוע את התפילה וסילקה את המתפללים, אך במקרים אחרים, שחלקם תועדו ברשתות החברתיות בצילומים ובקטעי וידיאו, נראו השוטרים כאילו לא שמו לב לאותם מעשי תפילה. מספר פעילי הר הבית יהודים ערכו סיור באתר ברגליים יחפות, בהתאם לפרשנות שלהם של מסורות יהודיות מתקופות בתי המקדש, והוואקף התנגד לכך. הרשויות הישראליות חסמו לעתים את פעילי הר הבית היהודים הספציפיים שהפרו שוב ושוב את הכללים נגד תפילות של לא-מוסלמים באתר, כולל את מנהיגי תנועת הר הבית.

מספר חברי כנסת מהקואליציה הממשלתית המשיכו לקרוא לממשלת ישראל לבצע חלוקה זמנית באל-חראם א-שריף/הר הבית ולהקצות ימים מסוימים או שעות מסוימות לגישה יהודית ו/או תפילות יהודיות, בדומה להסדר הנהוג במסגד אלאבראהימי/מערת המכפלה בחברון. שדולת הכנסת לחיזוק הקשר היהודי להר הבית, בראשות ח"כ יהודה גליק ויו"ר סיעת הבית היהודי, ח"כ שולי מועלם-רפאלי ארגנו כנס בדצמבר במטרה להשפיע על הרבנות הראשית לחזור בה מפסיקתה שביקורים של יהודים בהר הבית/אל-חראם א-שריף אסורים. ח"כ יהודה גליק וחברים אחרים מתנועת הר הבית המשיכו לתמוך בביטול איסורי הסטטוס קוו על תפילות של לא-מוסלמים באתר, שאותם כינו הגבלות על חופש הדת.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

משטרת ישראל המשיכה לבדוק לא-מוסלמים למציאת אביזרים דתיים. משטרת ישראל המשיכה להחזיק בשליטה הבלעדית בשער המוגרבים – הכניסה היחידה שדרכה לא-מוסלמים יכולים להיכנס לאל-חראם א-שריף/הר הבית – ואפשרה למבקרים להיכנס דרך השער בשעות הביקור, למרות שהמשטרה הגבילה לעתים את הגישה עקב מה שלטענתה היו חששות ביטחוניים. משטרת ישראל הקימה נקודות ביקורת מחוץ לשערים אחרים מאל-חראם א-שריף/הר הבית, ומנעה ומלא-מוסלמים את הכניסה לאזורים אלה, אך לא תיאמה זאת עם שומרי הוואקף בפנים.

הוואקף המשיך להגביל לא-מוסלמים שביקרו באל-חראם א-שריף/הר הבית כניסה לכיפת הסלע ולמסגד אל-אקצא. הוואקף גם הגיש התנגדויות למשטרת ישראל לגבי מבקרים לא-מוסלמים שלבשו סמלים או בגדים דתיים, כגון טליתות של יהודים. משטרת ישראל הגיבה לעתים להתנגדויות אלה ו/או אכפה את ההגבלות ביוזמתה היא.

גורמים רשמיים של הוואקף חזרו על תלונותיהם מהשנים הקודמות על הפרות של הסדרי הסטטוס קוו מצד משטרת ישראל, לדבריהם, לגבי השליטה לגישה לאל-חראם א-שריף/הר הבית והגישה להנהלת הוואקף באתר. גורמים רשמיים של הוואקף ציינו שמשטרת ישראל לא תיאמה עם הוואקף החלטות להרשות למבקרים לא-מוסלמים להיכנס לאתר או להגביל את הגישה לקשת רחבה של קטגוריות של מתפללים מוסלמים או עבור פלסטינים מסוימים שהחשודים על ידי המשטרה שהם עלולים לשבש ביקורים של לא-מוסלמים. עובדי הוואקף המשיכו לעמוד בצד הפנימי של כל אחד מהשערים אך היו גורמים רשמיים של הוואקף אמרו שהם יכלו למלא רק תפקידי פיקוחי מצומצמים. כפי שדווח על ידם, הם יכלו להתנגד לנוכחותם של אנשים ספציפיים, כגון אנשים שהיו לבושים בצורה לא צנועה או שגרמו להפרעות, אך חסרה להם הסמכות לסלק אנשים כאלה מהאתר. גורמים רשמיים של הוואקף ציינו גם שמשטרת ישראל אתגרה את סמכות הוואקף על-ידי הגבלת הניהול של אל-חראם א-שריף/הר הבית, בייחוד על-ידי איסורי בנייה ותיקוני תשתיות. לדוגמה, משטרת ישראל מנעה מהוואקף לבצע תיקונים שגרתיים ללא אישור מראש ופיקוח מטעם רשות העתיקות הישראלית, וסירבה להרשות את הכנסת מרבית ציוד התחזוקה אל האתר, לדברי גורמים רשמיים של הוואקף. הגבלות אלה, השפיעו על תיקון דליפות בצינורות מים וטיפול בבעיות חשמל בתוך כיפת הסלע ובבניינים אחרים; בנוסף, הגבלות אלה מנעו מהוואקף לבצע כעשרים פרויקטים גדולים של שיפוץ. גורמים רשמיים של הוואקף אף דיווחו ששוטרים ישראלים עצרו לעתים את עובדי הוואקף (בדרך כלל את השומרים) או גירשו אותם מהאתר ומסביבתן של קבוצות פעילים יהודים שביקרו שם.

על פי דיווחי התקשורת והוואקף, חסמו הרשויות הישראליות כניסת אנשים מסוימים למתחם אל-חראם א-שריף/הר הבית, לרבות פעילים יהודים שמשטרת ישראל סילקה בעבר מהאתר בגלל הפרת הכללים נגד תפילות של לא-מוסלמים, מוסלמים שלדעתה פעלו באלימות נגד מבקרים לא-מוסלמים באתר, ואנשי ציבור שלדעת הרשויות היה חשש שהם ילחיטו את הרוחות. במהלך השנה, המשיך ראש הממשלה נתניהו להורות למשטרה למנוע משרי ממשלה וחברי כנסת מכהנים לבקר באל-חראם א-שריף/הר הבית.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

אולם, לראשונה מאז 2015, הורה ראש הממשלה למשטרה להרשות לחברי כנסת לבקר במשך יום אחד ב-29 באוגוסט, ואחר כך התיר לחבר הכנסת יהודה גליק לבקר באתר ב-25 באוקטובר, כך על פי הוואקף. משטרת ישראל המשיכה לאכוף "רשימות שחורות" שחסמו את כניסה ל-50 גברים ונשים מוסלמים לפחות שהאשמו בהטרדת מבקרים יהודים באתר. משטרת ישראל מסרה שחלק מהמוסלמים שכניסתם נחסמה התנגדו לניסיונות של יהודים פעילי הר הבית, לפי תפיסתם של אותם מוסלמים, להפר את איסור הסטטוס קוו על תפילות של לא-מוסלמים באתר.

ממשלת ישראל והרש"פ מנעו לעתים מישראלים יהודים לבקר באתרים דתיים יהודיים הממוקמים בשטח שבשליטת הרש"פ בגדה המערבית מסיבות ביטחוניות. פלסטינים זרקו אבנים והתעמתו עם חיילי צה"ל שליוו קבוצות יהודיות בעת ביקורם בקבר יוסף (הנמצא באזור A) בשכם במשך מספר ימים במהלך השנה. צה"ל השתמש בגז מדמיע ובכדורי גומי על מנת לפזר מפגינים פלסטינים, לאבטח את האתר, ו/או לפנות מתפללים יהודים.

לדבריהם של מנהיגים נוצריים דתיים, מנהיגים פוליטיים ומנהיגים מקרב החברות האזרחיות, שילוב של גורמים המשיך להמריץ הגירה נוצרית מוגברת מירושלים ומהגדה המערבית. בין הגורמים נימנו אי-יציבות פוליטית, יכולת מוגבלת של הקהילות הנוצריות באזור ירושלים להתרחב עקב הגבלות הבנייה מטעם העירייה בירושלים או הרשויות הישראליות באזור C, הקשיים שחוו אנשי כמורה נוצרים בהשגת אשרות ישראליות ואישורי שהייה, הגבלות ישראליות על איחוד משפחות, אבדן האמון בתהליך השלום, וקשיים כלכליים שנוצרו עקב הקמת גדר הביטחון והגבלות התנועה.

מנהיגי דת נוצרים שמושבם בירושלים ביטאו דאגה עקב הירידה הנמשכת באוכלוסייה הנוצרית בירושלים, ובייחוד עזיבת משפחות צעירות נוצריות, דבר שמשפיע על יכולת הקיום לטווח הארוך של הקהילות בירושלים. מנהיגים נוצרים אלה ציינו שמבין כ-14,000 נוצרים המתגוררים בירושלים, רבים היו כבר נשואים. מכאן, שהמאגר של בני זוג מתאימים לנישואין נותר מוגבל, דבר שמאלץ נוצרים פלסטינים לחפש בני זוג בקהילות הנוצריות הסמוכות בבית לחם, בית ג'אלא, ובמקומות אחרים בגדה המערבית. אולם, ב-2003, העבירה הכנסת חוק שהקפיא, במרבית המקרים, את תהליך איחוד המשפחות עבור תושבי קבע מירושלים. ב-15 השנים האחרונות, מנע חוק זה בפועל מפלסטינים ממזרח ירושלים שהם תושבי קבע בישראל את האפשרות לחיות במזרח ירושלים עם נשים מהגדה המערבית או מעזה, ומנע מילדיהם שנולדו בעזה או בגדה המערבית תושבות קבע בירושלים. מנהיגים נוצרים ציינו שאמצעי זה אילץ נוצרים ומוסלמים רבים ממזרח ירושלים לעבור לשכונות בירושלים שמחוץ לחומת הביטחון של ישראל, לגדה המערבית, או להגר. פלסטינים שעוזבים את מזרח ירושלים עקב מדיניות זאת או מסיבות אחרות הסתכנו באיבוד תושבות הקבע שלהם ובאיבוד ההטבות הסוציאליות הקשורות במעמד זה.

בעוד שעל פי החוק הישראלי אין רשות מקרקעי ישראל (רמ"י) יכולה להחכיר קרקעות לזרים, למעשה יכולים זרים לחכור קרקעות אם הם יכולים להוכיח שהם יהודים על פי חוק השבות. באופן היסטורי,

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

הגבילה החלת ההגבלות של רמ"י את יכולתם של נוצרים ומוסלמים פלסטינים תושבי ירושלים שאינם אזרחי ישראל לרכוש נכסים שנבנו על אדמות המדינה, כולל בחלקים של מזרח ירושלים. אך בשנים האחרונות הולך וגדל מספר תושבי מזרח ירושלים הפלסטינים שהצליחו לקנות נכסים שנבנו על קרקעות בבעלות רמ"י.

ארגונים דתיים המספקים חינוך, שירותי בריאות ושירותים הומניטריים אחרים לפלסטינים במזרח ירושלים וסביבותיה המשיכו לדווח כי גדר הביטחון, בייחוד דרומית לירושלים בגדה המערבית, מפריעה לעבודתם. אנשי הכנסייה ציינו שהגדר ומחסומי בדיקה נוספים הגבילו תנועה בין כנסיות ומנזרים בירושלים ובגדה המערבית, וכן תנועה של חברי קהילותיהם בין בתיהם למקומות התפילה שלהם. מנהיגים נוצרים המשיכו לטעון שהגדר הפריעה לנוצרים מאזור בית לחם להגיע לכנסיית הקבר בירושלים. הם אף טענו שהיא מקשה על ביקורים באתרים נוצרים בבית לחם לנוצרים פלסטינים המתגוררים בצד המערבי של הגדר. עולי רגל זרים ועובדים בארגוני סיוע דתיים דיווחו גם הם על קשיים או עיכובים בגישה לאתרים דתיים נוצרים בגדה המערבית בגלל הגדר. ממשלת ישראל ציינה בעבר שהיא בנתה את הגדר לצורך הגנה עצמית, ושהגדר הוכיחה את עצמה יעילה מאוד למניעת התקפות בישראל.

מנהיגים נוצרים היושבים בבית לחם ציינו שלבניית גדר הביטחון היו השלכות גם על הקהילה הנוצרית הגרה באזור בכך שהיא בולמת צמיחה כלכלית ומגבילה את התנועה הקשורה לתעסוקה. בנוסף, טענו תושבי בית לחם שאי היציבות הפוליטית השפיעה על התיירות, המגזר הכלכלי החשוב ביותר של בית לחם. שיעור האבטלה הגבוה ביותר בין כל ערי הגדה המערבית היה בבית לחם במשך השנה, ועל פי מקורות זהו גורם המניע נוצרים צעירים רבים להגר.

ב-25 בספטמבר, העלו נציגים של כנסיות נוצריות פלסטיניות חששות לפני מועצת זכויות האדם בז'נבה לגבי השפעת גדר הביטחון על הקהילה הנוצרית בבית ג'אלא, על פי דיווחים תקשורתיים. גדר הביטחון עוברת דרך עמק כרמיזן על קרקע בבעלותם של 58 משפחות נוצריות פלסטיניות, סמוך למנזר גברים, למנזר נשים ולבית ספר. בניית הגדר הגבילה את גישת החקלאים לאדמותיהם.

כנסיות לא-מוכרות, כמו עדי יהוה וכמה קבוצות של נוצרים אוונגליסטים, נתקלות באיסור מתמשך על הטפה להמרת דת, אך ציינו שהם יכלו לבצע את מרבית הפעילויות האחרות שלהם ללא הפרעה מצד הרש"פ. אך הרש"פ המשיכה לסרב להכיר בתוקפם של מסמכים אישיים המונפקים על-ידי חלק מהקבוצות הלא מוכרות הללו, דבר המקשה עליה, לדברי הקבוצות, לרשום יילודים חדשים תחת שם אביהם או כילדים של זוגות נשואים. לדוגמה, נציגי "עדי יהוה" דיווחו שהרש"פ הנפיקה תעודות לידה עבור חבריהם אך סירבה להנפיק היתרי נישואין, וכתוצאה מכך ילדים שנולדו לזוגות אלה רשומים כאילו הם נולדו מחוץ למסגרת הנישואין, דבר שמסבך אותם כשמדובר בסוגיות של ירושה. כנסיות לא מוכרות רבות ייעצו לחבריהן המחזיקים באזרחות כפולה להתחתן או להתגרש בחו"ל כדי לרשום את הפעולה באופן רשמי במקום נוסף.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

הרש"פ המשיכה להכתיב לאיממים נושאים שעליהם הם נדרשים לדבר בדרשות השבועיות שלהם בימי שישי במסגדים בגדה המערבית, והיא ואסרה עליהם לשדר קטעים מן הקוראן מצריחי המסגדים לפני הקריאה לתפילה.

משרד הרש"פ לענייני הוואקף (הקדשת נכסים באסלאם) ולענייני דת המשיך לממן בניית מסגדים חדשים, לתחזק כ-1,800 מסגדים קיימים, ולשלם את המשכורות של מרבית האיממים הפלסטינים בגדה המערבית. המשרד אף המשיך לספק תמיכה כספית מוגבלת לחלק מאנשי הכמורה הנוצרים ולארגוני צדקה נוצרים.

למרות שהרש"פ הסירה את סעיף ההשתייכות הדתית מתעודות הזהות של פלסטינים ב-2014, יש הממשיכים להשתמש בתעודות זהות ישנות, שבהן רשום מחזיק התעודה כמוסלמי או כנוצרי.

ממשלת ישראל המשיכה להרשות הן למוסלמים והן לנוצרים להתפלל בכותל המערבי, מקום התפילה הקרוב ביותר לאתר הקדוש ביותר ליהדות, למרות שמטרת ישראל הגבילה לעתים קרובות את הגישה של פלסטינים לרחבת הכותל המערבי עקב מה שהיא הגדירה כחשש בטחוני.

ממשלת ישראל המשיכה לאסור על אזרחי ישראל שאינם בתפקיד רשמי לנסוע לחלקי הגדה המערבית המצויים תחת שליטה אזרחית וביטחונית של הרש"פ. בעוד שהגבלות אלה מנעו באופן כללי מישראלים יהודים לבקר במספר אתרים דתיים יהודיים, סיפק צה"ל ליווי מיוחד של כוחות ביטחון עבור יהודים כדי לבקר באתרים דתיים באזור A, בייחוד בקבר יוסף בשכם – אתר בעל משמעות דתית ליהודים, לנוצרים ולמוסלמים, הנמצא ליד מחנה הפליטים בלאטה. מספר מנהיגי דת יהודים אמרו שמדיניות זאת מונעת מישראלים יהודים לבקר באופן חופשי באתרים יהודיים דתיים בגדה המערבית, כולל קבר יוסף, כי נמנעת מהם ההזדמנות לבקר באתרים במועדים לא מתואמים מראש או במספרים גבוהים יותר מהמאושר בתיאום מראש עם צה"ל. גורמים רשמיים בצה"ל מסרו שהדרישות לתאם ביקורים יהודים לקבר יוסף נבעו מהצורך לשמור על ביטחונם של מבקרים יהודים ישראלים. ב-25 ביוני עצרו כוחות בטחון של ישראל 20 ישראלים בנסיון להיכנס לקבר יוסף באופן בלתי-חוקי, ללא תיאום מראש עם הרשויות הישראליות. החשודים שוחררו בערבות. ב-11 באוקטובר פרצו התנגשויות כאשר כוחות צה"ל ליוו קבוצה של כ-1,000 מתפללים לקבר יוסף.

על פי מנהיגים פוליטיים פלסטינים מקומיים והעיתונות המקומית, המשיכו רשויות ישראל למנוע ממרבית הפלסטינים גישה אל קבר רחל, מקום קדוש בבית לחם בעל משמעות דתית ליהודים, לנוצרים ולמוסלמים המצוי בתחום שיפוט ישראלי באזור C, אך המשיכו לאפשר גישה חופשית יחסית למבקרים יהודים. מטרת ישראל סגרה את האתר לכל המבקרים בשבתות.

צה"ל המשיך להגביל את הגישה למסגד אלאבראיהימי/מערת המכפלה בחברון, אתר משמעותי נוסף עבור יהודים, נוצרים ומוסלמים בהיותו קבר אברהם. מנהיגים מוסלמים המשיכו להתנגד פומבית

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

בהצהרות לתקשורת המקומית לשליטת צה"ל על הגישה, תוך הסתמכות על הסכמי אוסלו שהעניקו לישראל ולרש"פ אחריות משותפת לאתר. צה"ל הגביל שוב את הגישה למוסלמים במשך 10 ימים של החגים היהודים ואת הגישה ליהודים במשך 10 ימים של החגים המוסלמים. צה"ל הגביל כניסת מוסלמים דרך כניסה אחת שבה עברו בדיקה ביטחונית. צה"ל העניק ליהודים גישה דרך מספר כניסות ללא בדיקה ביטחונית. צה"ל גם סגר לעתים כבישים סמוכים לאתר, ומאז 2001 סגר באופן קבוע את "רחוב השוהדא" להולכי רגל פלסטינים ממניעים ביטחוניים. הן מוסלמים והן יהודים יכלו להתפלל באתר בו-זמנית אך במתחמים נפרדים. רשויות ישראל המשיכו להטיל איסורים תכופים על קריאת המואזין במערת המכפלה באומרם שהדבר מפריע למתנחלים היהודים בסביבה או מהווה חשש בטחוני. ממשלת ישראל העבירה ביקורת על קביעת אונסק"ו ביולי שהעיר העתיקה בחברון, כולל מסגד אלאבראהימי/מערת המכפלה, היא אתר מורשת עולמי המצוי בסכנה בשטח פלסטיין. הישראלים ציינו שהאישור של אונסק"ו לבקשה הפלסטינית להכיר בחברון כאתר מורשת היה ניסיון מכוון למזער את הזיקה היהודית והישראלית למקום.

חומרים אנטישמיים ובלתי-סובלניים מבחינה דתית המשיכו להופיע בכלי התקשורת הרשמיים של הרש"פ. ביולי, שידרה הטלוויזיה של הרש"פ, על פי דיווחים, קטע וידיאו שאפיין יהודים ישראלים כ"רשעים" ו"שטנים" והאדיר התנגדות חמושה. בעקבות הכרזת ממשלת ארה"ב על ירושלים כבירת ישראל ב-6 בדצמבר, שודר שיר שהכיל ביטויים אנטישמיים בתכנית רשמית של הטלוויזיה של הרש"פ. תכנית וידיאו נוספת ששודרה בטלוויזיה של הרש"פ בדצמבר התמקדה בילדים האומרים שיהודים הרעילו את המנהיג הפלסטיני המנוח יאסר ערפאת.

ארגוני החברה האזרחית טענו שיש תכנים בעיתיים בספרי הלימוד הפלסטינים, כולל דוגמאות מיליטריסטיות ומקוממות מכוונות נגד ישראל: כמו כן היהדות נעדרת בשיח הדתות לצד הנצרות והאסלאם.

משטרת ישראל וצה"ל דיווחו על חקירת המקרים הידועים של התקפות ממניעים דתיים ומעצרים במידת האפשר. ביוני, הגישה ממשלת ישראל כתב אישום נגד הרב יוסף אליצור מהתנחלות בגדה המערבית על הסתה לאלומות נגד פלסטינים. אליצור הוא גם מחבר-שותף של הספר מעורר המחלוקת "תורת המלך" המנסה להצדיק במונחים דתיים את הריגתם של לא-יהודים בנסיבות מסוימות. בדצמבר, דן בית משפט ישראלי את אלירז פיין, תושב ההתנחלות יצהר, לחמישה חודשי עבודות שירות על הודעות ששלח ברשתות החברתיות שקראו למעשים אלימים נגד פלסטינים וחיילי צה"ל. בית המשפט גזר על פיין מאסר על-תנאי של עשרה חודשים וקנס בסך 2,000 ש"ח (\$575) על הערות שלה בפורום דוא"ל שבו שקלו תושבי יצהר את חוקיות התקפה ואפילו הריגת חיילי צה"ל "בנסיבות מסוימות" בהלכה היהודית. יחד עם זאת, באופן כללי, המשיכו העמותות, מוסדות הדת, והתקשורת לציין שמעצרים בעקבות פשעים ממניעים דתיים נגד פלסטינים הובילו לעתים נדירות להעמדה לדין ולהרשעות. העמותה הישראלית "יש דין" דיווחה שקורבנות פלסטינים באופן כללי חששו מפעולות נקם על-ידי המבצעים או תומכיהם. שני גורמים

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

אלה הגבירו את אי נכונותם של קורבנות פלסטינים להגיש תלונות, על פי "יש דין". בתגובה לדו"חות אלה ציינה ממשלת ישראל שהיחידה המיוחדת שהיא הקימה ב-2013 בגדה המערבית ללוחמה בפשעים לאומניים המשיכה להיתקל באתגרים ראייתיים. אתגרים אלה כללו עיכובים ארוכים לפני שפלסטינים הגישו תלונות, הגשת תלונות על-ידי עמותות במקום המתלוננים, העדר שיתוף פעולה על-ידי עדים, ואתגרים בתיאום פעולה עם הרש"פ. ממשלת ישראל דיווחה שיחידה זאת פתחה 142 תיקים והגישה 66 כתבי אישום חדשים ב-2017.

עמותות העוסקות בהתנהלות הארכיאולוגית בירושלים ובגדה המערבית המשיכו לטעון שרשות העתיקות של ישראל, גוף ממשלתי ישראלי, ניצלה תגליות ארכיאולוגיות לחזק תביעות יהודיות תוך התעלמות מממצאים היסטוריים משמעותיים אחרים של דתות אחרות, או מצורכי התושבים הפלסטינים באתרים אלה. במרץ, דחה הבג"ץ הישראלי עתירה שהוגשה על-ידי "עמק שווה", עמותה ארכיאולוגית ישראלית מירושלים שביקשה לבטל את הכרזת משרד הדתות הישראלי על מנהרות הכותל כאתר דתי יהודי בלעדי, כי חפירות במקום גילו גם בית תפילה נוצרי, בית ספר מוסלמי, ובניינים מהתקופה הממלוכית האסלאמית. בית המשפט דחה את העתירה, אך קבע שמשרד הדתות ו-"הקרן למורשת הכותל" חייבים להבטיח שאותם חלקים של המנהרות שהם משמעותיים למוסלמים ולנוצרים ינוהלו בצורה נאותה כדי להגן על העתיקות, להבטיח גישה, ולאפשר תפילה לבני דתות אחרות. על פי חוק העתיקות, חפירות באתר קדוש מחייבות אישור מועדת שרים הכוללת את שרי התרבות, המשפטים, והדתות. על-סמך פסיקה זאת הגישה "עמק שווה" עתירה נוספת לבג"ץ ביוני המבקשת לעצור את חפירת מנהרות הכותל עד לקבלת האישורים הנחוצים ממועדת השרים. "הקרן למורשת הכותל המערבי" המשיכה לקדם חפירות ארכיאולוגיות הנמשכות בסביבת רחבת הכותל המערבי, כולל במנהרות מתחת לרובע המוסלמי של העיר העתיקה, שלדברי הוואקף שינו את הנוף הדתי של השטחים שמסביב לאל-חראם א-שריף/הר הבית.

ממשלת ישראל המשיכה לקיים את תקנותיה הקודמות לגבי הנפקת אשרות לזרים לעבודה בירושלים ובגדה המערבית, שלדברי מוסדות נוצריים חסמו את יכולתם לעבוד על-ידי מניעת כניסתם של אנשי כנסייה רבים לעבודה במקום. ממשלת ישראל המשיכה להגביל הנפקת אשרות כניסה חד-פעמיות לאנשי כנסייה נוצרים ערבים המשרתים בגדה המערבית או בירושלים, דבר שלדברי מנהיגי קהילות מקומיות בגדה המערבית הקשה על נסיעותיהם הנדרשות לאזורים אחרים הנמצאים מחוץ לגדה המערבית או לירושלים תחת חסותם הכנסייתית, כגון לירדן. כמרים, נזירות ועובדי דת אחרים מארצות ערב אמרו שהם המשיכו להתמודד עם עיכובים ארוכים לפני קבלת אשרות, ודיווחו על סירובים תכופים לבקשותיהם לקבלת אשרות. ממשלת ישראל אמרה שעכובים או סירובים של של אישור אשרות נבעו מצרכים ביטחוניים. גורמים רשמיים מכנסיות רבות הביעו דאגה שמבקשי אשרות ומבקשי חידוש אשרות שאינם ערבים התמודדו גם הם עם עיכובים ארוכים.

על פי דיווחי מספר גורמים רשמיים כנסייתיים, ישראל המשיכה לאסור על חלק מהכמרים הנוצרים הערבים כניסה לעזה, והאיסור כלל בישופים וכמרים בכירים אחרים שביקשו לבקר קהילות או משלחות

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

שבחסותם הרוחנית. ישראל סייעה במספר הזדמנויות לאנשי כנסיה, כולל בישופים מארצות לא ערביות, וכן למשלחות מאירופה, מצפון אמריקה ומדרום אפריקה לבקר בעזה.

שרים נוצרים עמדו בראש שלושה משרדים של הרש"פ (משרדי האוצר, הכלכלה והתיירות) בסוף השנה.

התעללות של כוחות זרים וגורמים לא-מדינתיים

חמאס, הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני, וקבוצות מיליטנטיות וטרוריסטיות נוספות היו פעילות בעזה. החמאס נותר בשליטה בפועל.

חמאס, הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני, וקבוצות קיצוניות אחרות הפיצו חומרים אנטישמיים והסיתו לאלימות באמצעות ערוצי התקשורת המסורתית ורשתות חברתיות וכן בעצרות ובאירועים נוספים. בינואר, השתתפו אלפי פעילי חמאס ותומכיהם במחאה שאורגנה במחנה הפליטים ג'בליה בעזה נגד ישראל ובשבח פיגוע הדריסה שהרגה ארבעה חיילי צה"ל בירושלים. בדברו בעצרת, ביטא איש חמאס תמיכה "בכל ג'יהאדיסט המבצע התקפה ששמה קץ למעשיו של האויב הציוני".

חמאס אף המשיך לאכוף הגבלות על אוכלוסיית עזה על פי פרשנותו לאסלאם ולשריעה.

קבוצות נוצריות דיווחו שחמאס נהג בדרך כלל בסובלנות כלפי הנוכחות הנוצרית הקטנה בעזה ולא אכף על נוצרים לציית לחוקי האסלאם. על פי דיווחי התקשורת, המשיך חמאס להימנע מחקירה והעמדה לדין מקרים של אפליה דתית שהתרחשו בעזה, כולל דיווחים של הטיה אנטי-נוצרית בהעסקה פרטית של עובדים ובחקירות משטרתיות של הטרדות נגד נוצרים.

חלק מהתלמידים המוסלמים המשיכו ללמוד בבתי ספר בניהול מוסדות או עמותות נוצרים בעזה.

סעיף III. מצב הכבוד בחברה לחופש הדת

היו מקרים של אלימות קטלנית שלדברי המבצעים היו מבוססים לפחות בחלקם מסיבות דתיות. מאחר ודת ומוצא אתני או לאומיות היו קשורים לעתים קרובות באופן הדוק, היה קשה לסווג חלק ניכר ממקרי אלימות כמבוססים על זהות דתית בלבד. מעשים אלה כללו הריגות, התקפות פיזיות ומילוליות על מתפללים ועל כמרים, וונדליזם באתרים דתיים. כמו כן היו מקרי הטרדה של חברי קבוצה דתית אחת נגד קבוצה אחרת, לחצים חברתיים להישאר בתוך הקבוצה הדתית, וקטעים אנטישמיים ששודרו בתקשורת.

ביוני, הגיעו שלושה תוקפים פלסטינים חמושים לשער דמשק בעיר העתיקה בירושלים; אחד התוקפים דקר והרג את הדס מלכא, שוטרת משמר הגבול. ב-21 ביולי, פלסטיני דקר והרג שלושה אזרחים ישראלים – אב, בן, ובת – בהתנחלות חלמיש בגדה המערבית. חלק מהתוקפים הזכירו מניעים דתיים מסוימים ברשתות החברתיות לפני ביצוע ההתקפות. לדוגמה, לפני ביצוע ההתקפה בחלמיש, כתב

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

התוקף בפייסבוק שהוא עומד לבצע מעשה "להגנה" על אל-חראם א-שריף/הר הבית. רשויות ישראל עצרו את התוקף, והרסו את ביתו ב-16 באוגוסט.

פלסטינים זרקו אבנים ובקבוקי תבערה וביצעו מעשי אלימות נוספים נגד מבקרים יהודים בקבר יוסף בשכם. ב-29 באוגוסט ירו אנשי צה"ל ופצעו שני פלסטינים כשהגנו על קבוצת מתפללים יהודים שביקרה באתר קבר יוסף, לדברי התקשורת הפלסטינית. צה"ל אישר שבתקרית חיילים "זיהו חשוד חמוש ופתחו באש עליו."

על פי מספר דיווחים תקשורתיים, קבוצות יהודיות הטרידו ותקפו פלסטינים מוסלמים ונוצרים. הארגון הישראלי יהודי "להבה", המתנגד להתבוללות, המשיך למחות נגד מערכות יחסים חברתיות ורומנטיות בין יהודים לפלסטינים, להתבטא נגד נוצרים ונגד מוסלמים, ולפי הדיווחים תקפו אנשיו פלסטינים בגדה המערבית. ב-22 באוקטובר, עצרה משטרת ישראל את מנהיג "להבה" בנצי גופשטיין למעצר בית בעקבות טענות שהוא השמיע איומים נגד ערבים שהיו בקשרים רומנטיים עם נשים יהודיות. בית משפט השלום בירושלים גזר על גופשטיין חמישה ימי מעצר בית. 14 חברים אחרים מהקבוצה נעצרו באותו זמן בעקבות השמעת איומים דומים. בית המשפט האריך את מעצר הבית ליומיים נוספים ושחרר 12, על פי דיווחים בתקשורת העברית. על פי דיווחי קבוצות מקומיות לזכויות האדם ועל פי התקשורת, יהודים שביצעו התקפות נגד מוסלמים ונוצרים לעתים נדירות הועמדו לדין על יד הרשויות הישראליות, שגם נמנעו מפתחת חקירות או שסגרו תיקים עקב העדר ראיות.

אנשי דת נוצריים מקומיים אמרו שמספר ישראלים יהודים בירושלים המשיכו לתקוף אותם באמצעים לא-פיזיים כמו עלבונות ויריקות. מקרים אלה התרחשו בדרך כלל בעיר העתיקה ובסמוך לאתר הקדוש המשותף "חדר הסעודה האחרונה"/קבר דוד בסמוך לעיר העתיקה.

על פי עדי יהוה ונוצרים אוונגליסטים, קבוצות נוצריות ממוסדות התנגדו למאמצייהם להשיג הכרה רשמית מהרש"פ בגלל הטפותיהם ושידולם להמרת דת.

יהודים הדוגלים במתן גישה וביצוע טקסים דתיים באתר אל-חראם א-שריף/הר הבית, כגון "חוזרים להר", "נאמני הר הבית" ו"מכון המקדש", המשיכו לקרוא להרחבת הגישה והתפילה באתר של יהודים, בעוד שכמעט כל רבנים הקיצונים ומספר רבנים דתיים-לאומיים המשיכו להתנגד לביקורי יהודים באתר. מספר קבוצות יהודיות קטנות המשיכו לקרוא להחרבת "כיפת הסלע" ומסגד אל-אקצא על מנת לאפשר בניית בית מקדש שלישי. קבוצות פוליטיות ודתיות בגדה המערבית ובעזה המשיכו לקרוא לחבריהם "להגן" על מסגד אל-אקצא.

על פי מקורות פלסטיניים, מרבית המשפחות הנוצריות והמוסלמיות בגדה המערבית, במזרח ירושלים, וברצועת עזה לחצו על ילדיהן, ובייחוד על הבנות, להתחתן בתוך הקבוצות הדתיות שלהם. זוגות שאתגרו את הנורמה החברתית הזאת, בייחוד פלסטינים נוצרים או מוסלמים שביקשו להינשא ליהודים, נתקלו

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

בהתנגדות משפחתית וחברתית ניכרת. המשפחות מחרימות לעתים קרובות נשים מוסלמיות ונוצרות הנישאות לבן דת אחרת משלהן.

כלי תקשורת פלסטינים עצמאיים המשיכו לשדר תכניות אנטישמיות. מספר אתרי תקשורת מקובלים ורשתות חברתיות האדירו התקפות נגד ישראלים יהודים, וכינו את התוקפים "שהידים".

על פי העיתונות המקומית והרשתות החברתיות, מספר מתנחלים יהודים בגדה המערבית המשיכו להצדיק את התקפותיהם על רכוש פלסטיני, כגון עקירת עצי זית פלסטינים או התקפות "תג מחיר" (פשעים ומעשי אלימות של יהודים וקבוצות יהודיות קיצוניים נגד פלסטינים), כנדרשות למען ההגנה על היהדות.

סעיף IV. מדיניות ומעורבות ממשלת ארצות הברית

בביקור במאי בבית לחם, קרא נשיא ארה"ב בפומבי "לעולם שליו יותר, בטוח יותר, וסובלני הרבה יותר". גורמים רשמיים מהקונסוליה הכללית של ארה"ב בירושלים נפגשו עם בכירים פלסטינים על מנת לדון בסובלנות דתית. דיונים אלה כללו בקשות נשנות לסילוק חומרים או קריאות המהללות מעשי אלימות בלתי-סובלניים מבחינה דתית מכלי תקשורת ומרשתות חברתיות. בפגישות עם רשויות דת פלסטיניות, דנו גם אנשי הקונסוליה הכללית בנושאי סובלנות דתית וכן בסוגיות נוספות כגון תפיסותם של מנהיגי הדת המוסלמים לגבי שינויים הפוגעים בסטטוס קוו באתרים דתיים, כולל דאגות על הגבלות ישראליות לגישה של מוסלמים לאל-חראם א-שריף/הר הבית. אנשי הקונסוליה הכללית אף ביטאו דאגה לגבי החלטות אונסק"ו שבחסות הרש"פ שמזערו או התעלמו מהקשר היהודי ההיסטורי והדתי לאל-חראם א-שריף/הר הבית והכותל המערבי, וכן לחברון ולמסגד אלאבראהימי/מערת המכפלה. אנשי הקונסוליה הכללית העלו בפני הרשויות המקומיות את ההשקפות והדאגות שביטאו הן קבוצות רוב הדתי והן קבוצות המיעוט הדתי. בפגישות עם גורמים רשמיים ברש"פ התנגדו אנשי הקונסוליה הכללית למקרים של פרסום של חומרים בלתי-סובלניים ואנטישמיים בכלי התקשורת וברשתות החברתיות של הרש"פ ושל פת"ח, ולחומר בלתי-מקובל בספרי לימוד פלסטיניים.

במהלך ביקורו באוקטובר, נפגש היועץ המיוחד למיעוטים דתיים במזרח הקרוב ודרום/מרכז אסיה עם פוליטיקאים, מנהיגים דתיים, ואנשי החברה האזרחית על מנת לדון בנושאי סובלנות דתית, אנטישמיות, יחסים בין-דתיים, והצורך בשיתוף פעולה נגד הטיה דתית. הוא נפגש גם עם קשת רחבה של מנהיגים דתיים, חברתיים ופוליטיים נוצרים על מנת לדון בגורמי המפתח המניעים הגירתם של פלסטינים נוצרים. כמו כן, נפגש היועץ המיוחד עם פלסטינים מקומיים לשמוע את דאגותיהם בנוגע לבניית גדר הביטחון הישראלית בעמק כרמזין שמפריעה לגישה אל המנזר ובית הספר הקתולי ואל קרקעות חקלאיות ליד בית ג'אלא ובית לחם. היועץ נפגש גם עם נציגי הכנסיות הבלתי-מוכרות על-ידי הרשות הפלסטינית.

ישראל, רמת הגולן, הגדה המערבית ועזה

הקונסול הכללי ופקידי הקונסוליה הכללית נפגשו באופן קבוע עם קשת רחבה של נציגים של קבוצות דתיות מירושלים, הגדה המערבית ובמידת האפשר גם מרצועת עזה. פגישות אלה כללו גם פגישות עם מנהיגי הוואקף ומנהיגים מוסלמים בירושלים וברחבי הגדה המערבית; פגישות עם רבנים אורתודוקסים, חרדים ורפורמים, וכן עם נציגים של מוסדות יהודיים שונים; קשר רציף עם מנהיגים של "מועצת המוסדות הדתיים בארץ הקודש" (קבוצה בין-דתית המקדמת קשרים וכבוד בין קהילות דתיות), הפטריארכיות היוונית-אורתודוקסית, הלטינית (קתולית), והארמנית-אורתודוקסית; ופגישות עם נציג "הפרנציסקאנים בשרות ארץ הקודש", מנהיגים של הכנסיות האנגליקנית והלותרנית, ומנהיגים של קבוצות נוצריות אוונגליסטיות. פגישות אלה כללו דיונים על חששותיהן של הקבוצות בקשר לסובלנות דתית, גישה לאתרים דתיים, כבוד כלפי כוהני דת, והתקפות על אתרים דתיים ובתי תפילה. אנשי הקונסוליה הכללית שוחחו עם נוצרים מקומיים על דאגותיהם לגבי ההפרעה לגישה לקרקעות החקלאיות שלהם ואל מנזר מקומי עקב בניית גדר ההפרדה הישראלית בעמק כרמיזן, ועם גורמים רשמיים של הוואקף על הדאגות בנוגע להגבלות משטרת ישראל לגישת המוסלמים לאל-חראם א-שריף/הר הבית ועל פרויקטים לשיפוץ של הוואקף באתר.